

Srebrenica: een 'veilig' gebied

Deelstudie

Rapport Debriefing

Rapport Debriefing

Otto Scholten

Nel Ruigrok

Pieter Heerma

2002

1	Rapport Debriefing	3
1.1	INLEIDING	3
1.2	DEBRIEFING IN HET NIEUWS	4
1.3	EIND AUGUSTUS: KAMERDEBAT EN DEBRIEFING.....	6
1.3.1	<i>Dutchbatters als getuigen van oorlogsmisdaden</i>	8
1.3.2	<i>De uitleg van Voorhoeve</i>	9
1.3.3	<i>De meningen over de Debriefing</i>	11
1.3.4	<i>De dagbladen en de debriefing</i>	13
1.3.5	<i>Kritiek op betrokken partijen</i>	15
1.3.6	<i>De dagbladen en de betrokken partijen</i>	17
1.3.7	<i>Onafhankelijk onderzoek</i>	20
1.4	DEBRIEFING IN HET NIEUWS TOT AAN DE RAPPORTAGE	21
1.5	HET VERSCHIJNEN VAN HET DEBRIEFINGRAPPORT	23
1.5.1	<i>Dutchbat als getuige van oorlogsmisdaden</i>	26
1.5.2	<i>De publicatie van het debriefingsrapport</i>	27
1.5.3	<i>De dagbladen en de debriefingsrapportage</i>	28
1.5.4	<i>Schuld aan val Srebrenica</i>	29
1.5.5	<i>Kritiek op betrokken partijen</i>	30
1.5.6	<i>De dagbladen en de betrokken partijen</i>	32
1.5.7	<i>Onafhankelijk onderzoek</i>	33
1.5.8	<i>De dagbladen over een hoorzitting</i>	34
1.6	DE HOORZITTINGEN IN HET NIEUWS	34
1.6.1	<i>Dutchbat als getuige van oorlogsmisdaden</i>	35
1.6.2	<i>De discussie over hoorzittingen</i>	36
1.6.3	<i>Nederlandse betrokkenen over een hoorzitting</i>	38
1.6.4	<i>Kritiek op betrokken partijen</i>	40
1.6.5	<i>De dagbladen en de hoorzitting</i>	41
1.6.6	<i>De dagbladen en betrokken partijen</i>	42
1.6.7	<i>De reacties op de hoorzitting</i>	43
1.7	HET LAATSTE SREBRENICA DEBAT	44

1 Rapport Debriefing

1.1 Inleiding

Na de val van Srebrenica begint het debat over de nasleep van het drama. Wat is er precies gebeurd in de dagen voor de val? Waarom bleven luchtaanvallen uit, waarop Dutchbat blijkbaar wachtte? Wat was precies de rol van Dutchbat tijdens de deportatie van de vluchtelingen? Hoe was de stemming binnen de eenheid? Heerste er anti-moslims gevoelens onder de soldaten? Waarom sprak Karremans lovende woorden over de Bosnische Serviërs en noemde hij Mladic een 'kundig strateeg'? Heeft Dutchbat verklaringen ondertekend en zijn Dutchbatters zelf getuigen geweest van oorlogsmisdaden door Serviërs?

Dit is slechts een greep uit de vele vragen die rijzen in de maanden na de val van Srebrenica. Om op deze vragen een antwoord te formuleren besluit Voorhoeve tot het 'debriefen' van alle blauwhelmen die in Srebrenica aanwezig waren. Deze debriefing zal begin september plaatsvinden, maar in de week voorafgaand aan deze debriefing vergadert de Tweede Kamer al over de gebeurtenissen zoals die zich in Srebrenica hebben afgespeeld.

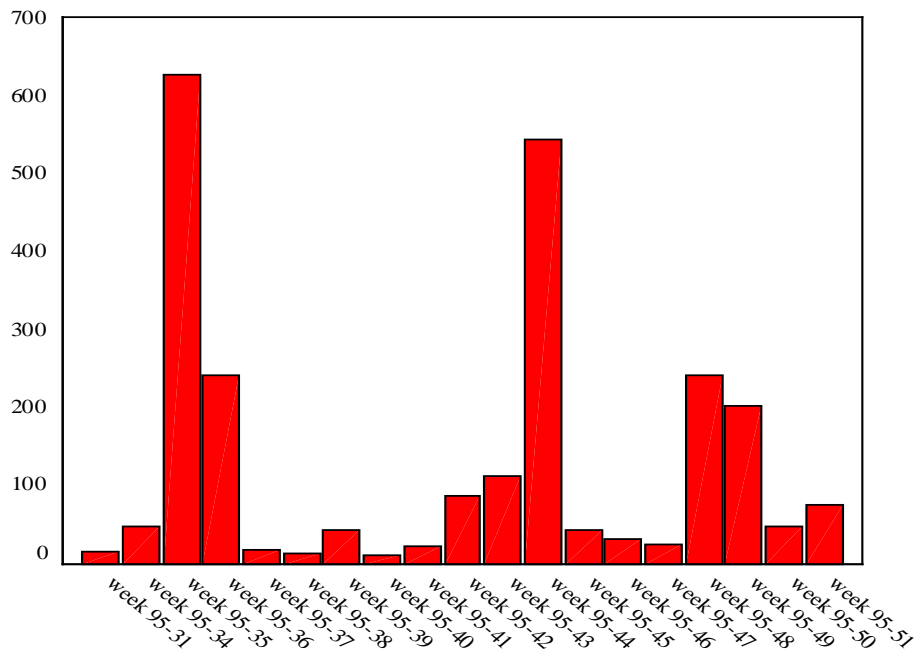
In deze rapportage bekijken we de artikelen in de vier landelijke dagbladen waarin het in meer of mindere mate gaat over de 'debriefing' van de Nederlandse VN-militairen in Srebrenica. Voor de selectie van de artikelen hebben we gekozen voor de volgende strategie. We hebben allereerst de periode afgebakend vanaf 1 augustus 1995 tot en met 31 december 1995. Vervolgens hebben we de artikelen geselecteerd waarin het woord 'debriefing' voorkomt. Daarnaast hebben we alle artikelen geselecteerd waarin het woord 'Dutchbat' voorkomt. Van deze laatste verzameling artikelen hebben we vervolgens de artikelen geselecteerd waarbij men – andere termen gebruikend dan 'debriefing' – sprak over dit onderzoek.

Deze werkwijze levert in totaal 172 artikelen op. Van deze artikelen hebben we alle uitspraken gecodeerd die in direct of indirect verband staan met de 'debriefing', het rapport over de debriefing en de vervolgonderzoeken. Op deze wijze hebben zijn we tot een verzameling van 2459 uitspraken gekomen.

1.2 Debriefing in het nieuws

De periode van onderzoek begint op 1 augustus tot aan de kerstvakantie in 1995. De aandacht die de dagbladen aan de debriefing besteden in deze periode is niet gelijk verdeeld over de weken, zoals de volgende grafiek duidelijk laat zien.

GRAFIEK 1.1. TOTALE AANDACHT VOOR 'DEBRIEFING' IN DE DAGBLADEN

Een aantal pieken zijn in de berichtgeving over de debriefing duidelijk zichtbaar. De eerste piek omvat week 35, oftewel de week van 27 augustus tot en met 2 september 1995. In deze week verschijnen er 40 artikelen in de dagbladen, resulterend in 626 uitspraken, ruim een kwart van het totaal aantal uitspraken. De week erna is er ook nog relatief veel aandacht voor het debat omtrent de debriefing, bijna 10% van de totale berichtgeving, maar daarna komt het nog slechts zijdelings in het nieuws, al is er wel iedere week een groter of kleiner bericht terug te vinden in de dagbladen waarin men spreekt over de debriefing. We zijn dan in de maand september en de debriefing, die op 4 september van start is gegaan, is dan in volle gang. In de berichtgeving blijven echter wel kritische geluiden over het optreden van Dutchbat naar voren komen, waarbij men steeds ook melding maakt van het lopende onderzoek. Een concreet voorbeeld is de kritiek dat Dutchbat een lijst zou hebben samengesteld met de namen van gewonde moslimmannen. Hierdoor zou Dutchbat indirect hebben meegewerkt aan de executie van deze mannen. De reactie van Voorhoeve op deze en

andere geruchten is dat het debriefingsonderzoek dat gaande is, zal worden uitgebreid om deze kritiek te onderzoeken.

Wanneer het debriefingsrapport wordt gepubliceerd, op 30 oktober 1995 en twee weken later dan aanvankelijk beloofd, verschijnt een tweede piek in het nieuws. In deze week, van 29 oktober tot en met 4 november 1995 verschijnen er 32 artikelen in de dagbladen met in totaal 543 uitspraken, oftewel 22,1% van het totale nieuws (zie tabel 1.1).

TABEL 1.1 TOTALE AANDACHT VOOR 'DEBRIEFING', UITGESPLITST NAAR DAGBLAD EN WEEK

Week	<i>De Volkskrant</i>		NRC		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	Artik.	Uitspr	Artik.	Uitspr	Artik.	Uitspr	Artik.	Uitspr	Artik.	Uitspr
31			1	16					1	16
20-26 aug	2	27	2	21					4	48
27 aug – 2 sep	13	231	19	127	11	144	6	124	40	626
3 – 9 sep	4	39	4	54	6	71	4	77	18	241
10 – 16 sep	1	15			1	4			2	19
17 – 23 sep					2	14			2	14
24 – 30 sep	1	13	2	19	1	11			4	43
1 – 7 okt	1	7	1	5					2	12
8 – 14 okt	1	6	1	4	1	14			3	24
15 – 21 okt	2	39	5	40	1	9			8	88
22 – 28 okt	3	73	2	25	1	14			6	112
29 okt – 4 nov	7	138	13	199	8	142	4	64	32	543
5 – 11 nov			2	34	1	10			3	44
12 – 18 nov	2	21	1	11					3	32
19 – 25 nov	1	26							1	26
26 nov – 2 dec	6	81	7	84	3	46	2	31	18	242
3 – 9 dec	6	63	3	62	3	36	3	42	15	203
10 – 16 dec			1	17	1	17	1	15	3	49
17 – 23 dec	2	13	4	36	1	28			7	77
Totaal	52	792	59	754	41	560	20	353	172	2459
	30,2	32,2	34,3	30,7	23,8	22,8	11,6	14,4	100	100

Een laatste piek in de berichtgeving, zij het aanzienlijk kleiner dan die in augustus en oktober, is terug te vinden in de weken van 26 november tot en met 9 december. Hierbij gaat het om twee zaken die spelen. Allereerst verschijnen er in de kranten berichten over het nalaten van medische hulp aan gewonde moslims door Dutchbat, waarbij ook naar voren komt dat het debriefingsrapport deze kritiek niet behandelt. Daarnaast gaat de Tweede Kamer hoorzittingen houden, omdat zij op een aantal punten niet tevreden was over het rapport van de debriefing. In deze weken vinden we respectievelijk 18 en 15 artikelen hieromtrent in de berichtgeving terug, resulterend in 242 en 203 uitspraken, oftewel 9,8% en 8,3% van de berichtgeving.

De vier dagbladen hebben allen over de debriefing geschreven en de onderlinge verdeling komt in grote lijnen overeen met de verdeling van de totale aandacht voor het conflict in voormalig Joegoslavië, zoals we dat hebben beschreven in de rapportage over 1995. *De Volkskrant* en *NRC Handelsblad* publiceren nagenoeg evenveel over de debriefing, gevolgd door *Trouw* en tenslotte *De Telegraaf*. De bijbehorende cijfers zijn uiteraard iets anders (zie tabel 1.2).

TABEL 1.2. TOTAAL AANTAL ARTIKELEN EN UITSPRAKEN OVER DE 'DEBRIEFING' PER DAGBLAD

	Artikelen/items		Totaal aantal uitspraken	
	<i>N</i>	<i>In %*</i>	<i>N</i>	<i>In %*</i>
<i>De Volkskrant</i>	52	30,2	792	32,2
<i>NRC Handelsblad</i>	59	34,3	754	30,7
<i>Trouw</i>	41	23,8	560	22,8
<i>De Telegraaf</i>	20	11,6	353	14,4
Totaal	172	100	2459	100

* in percentages van totaal aantal artikelen/uitspraken.

Waar de meeste artikelen zijn terug te vinden in *NRC Handelsblad* (59, 34,3%), zo vinden we de meeste uitspraken terug in *de Volkskrant* (792, 32,2%). *Trouw* volgt op een derde plaats met in totaal 560 uitspraken, of 22,8%. *De Telegraaf* besteedt duidelijk de minste aandacht aan dit thema. In 20 artikelen vinden we in totaal 353 uitspraken terug, oftewel 14,4%.

Combineren we deze gegevens met het overzicht uit de vorige tabel, dan is het patroon heel duidelijk te zien voor *De Telegraaf*. Deze krant publiceert uitsluitend berichten over de debriefing in de piekweken. In de overige weken vinden we geen artikelen terug in *De Telegraaf*. Voor *Trouw* geldt dat zij wel regelmatig artikelen publiceert rond het thema, maar dat zij dat duidelijk minder frequent doet dan zowel *de Volkskrant* als *NRC Handelsblad*.

In de volgende paragrafen gaan we per paragraaf nader in op de drie pieken zoals die duidelijk in de berichtgeving voorkomen. Daarnaast zullen we in een aansluitende paragraaf kort aandacht besteden aan het afsluitende debat dat wordt gevoerd op 19 december en waarvan in de dagbladen verslag wordt gedaan.

1.3 Eind Augustus: Kamerdebat en Debriefing

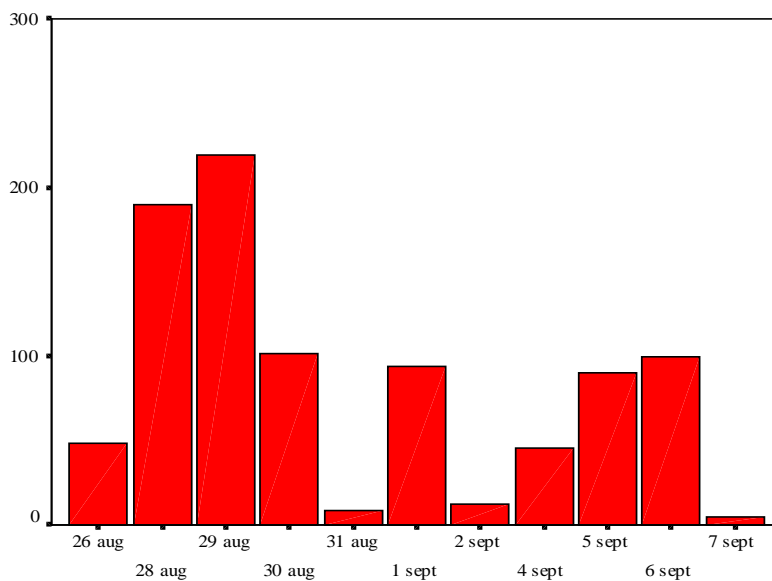
De eerste piek in de berichtgeving is tevens de grootste. Het gaat hier om de weken vanaf 28 augustus tot en met 9 september. Deze periode bekijken we in deze paragraaf meer in detail. Hierbij beginnen we echter twee dagen eerder, omdat op 26 augustus de aanzet tot de discussie wordt gegeven in een artikel van Harm van den Berg en Frank Westerman, op de

voorpagina van *NRC Handelsblad*. Zij beweren ‘Dutchbat zag veel meer van slachting’. In een bijlage geven zij een uitgebreid overzicht van de gebeurtenissen aan de hand van gesprekken met Nederlandse blauwhelmen. Ze eindigen met de volgende zinnen:

“Dutchbat-militairen hebben veel meer gezien van de vermoedelijke genocide op de bevolking van Srebrenica dan tot nu toe gekend is gemaakt. ‘Het ergste was de stank’, zegt Ynse Schellens uit Leeuwarden, die in de bus naar huis een paar honderd lijken aan zich voorbij zag trekken. ‘Alleen daardoor wist je zeker dat het geen film was.’”

Naast dit krantenbericht zendt diezelfde avond het programma NOVA beelden uit van een video gemaakt door een Servische cameraman. Op deze video was te zien hoe de Servische militairen de gevluchte moslimmannen in een hinderlaag lokte om hen vervolgens af te voeren met onbekende bestemming. Deze onthullingen hebben een kleine golf van aandacht in de dagbladen tot gevolg. In totaal verschijnen er in de komende twee weken 62 artikelen, resulterend in 915 uitspraken, goed voor 37,2% van het totaal aantal uitspraken over de debriefing (zie grafiek 1.2)

GRAFIEK 1.2. TOTAAL AANTAL UITSPRAKEN VAN 26 AUGUSTUS – 7 SEPTEMBER

Hoewel *NRC Handelsblad* de spreekwoordelijke knuppel in het hoenderhok heeft gegoid met haar onthullingen op 26 augustus, besteedt zij in de weken die volgen relatief weinig aandacht aan ‘debriefing’. In totaal vertegenwoordigt de krant 22,1% van het totale nieuws. Zij publiceert hierbij slechts 1 uitspraak meer dan *De Telegraaf*. Deze laatste publiceert in deze weken precies de helft van haar artikelen (zie tabel 1.3).

TABEL 1.3. TOTAAL AANTAL ARTIKELLEN EN UITSPRAKEN OVER DE ‘DEBRIEFING’

	Artikelen/items		Totaal aantal uitspraken	
	<i>N</i>	<i>In %*</i>	<i>N</i>	<i>In %*</i>
<i>De Volkskrant</i>	19	30,6	297	32,5
<i>NRC Handelsblad</i>	16	25,8	202	22,1
<i>Trouw</i>	17	27,4	215	23,5
<i>De Telegraaf</i>	10	16,1	201	22,0
Totaal	62	100	915	100

* in percentages van totaal aantal artikelen/uitspraken.

Trouw schrijft één artikel meer over de kwestie dan *NRC Handelsblad*, maar met aanzienlijk meer uitspraken. In totaal bijna een kwart van het totale nieuws. *De Volkskrant* tenslotte vertegenwoordigt bijna eenderde van het nieuws.

Hierbij moeten we echter aantekenen dat het aantal artikelen in deze analyses niet alles zegt. Niet de hele artikelen zijn namelijk gecodeerd, maar slechts die gedeelten die betrekking hebben op het onderzoek van defensie naar de gebeurtenissen in Srebrenica en de rol van Dutchbat hierbij.

1.3.1 Dutchbatters als getuigen van oorlogsmisdaden

Na de onthullingen van het weekend is het de vraag in hoeverre Dutchbatters getuigen zijn geweest van oorlogsmisdaden gepleegd door Bosnische Serviërs tijdens de inname van Srebrenica. In totaal maken de dagbladen in deze periode 47 keer melding van verklaringen van Nederlandse blauwhelmen dat Dutchbat getuige is geweest van oorlogsmisdaden. *De Volkskrant* vermeldt dit veruit het meest, 22 maal, gevolgd door *Trouw* (10 maal), *NRC Handelsblad* (8 maal) en *De Telegraaf* (7 maal).

De dagbladen noemen dit nieuws een volgend onderdeel in de aaneenschakeling van blunders die door defensie zijn gemaakt na de val van de enclave. Reden genoeg om deze fouten allemaal nog eens op te noemen en tot de conclusie te komen dat minister Voorhoeve een gevoelige tik krijgt door de hele affaire. Dit blijkt direct uit de openingen van de dagbladen op maandag 28 augustus, zoals staat weergegeven in figuur 1.1.

FIGUUR 1.1. OPENINGEN VAN DE DAGBLADEN OP 28 AUGUSTUS 1995

	Kop 28 augustus	Onderkop 28 augustus
<i>De Volkskrant</i>	Kamer dreigt met onderzoek naar Dutchbat	Voorhoeve onder druk na kritiek op VN'ers Defensie zegt niet verrast te zijn
<i>NRC Handelsblad</i>	Kamer dreigt met onderzoek Bosnië	Na onthullingen over rol Dutchbat
<i>Trouw</i>	Onderzoek naar rol Dutchbat	Kamer zet Voorhoeve onder zware druk na getuigenissen over massaslachtingen in Srebrenica
<i>De Telegraaf</i>	Voorhoeve in nauw na blunders	Mogelijk zelfs enquête over Dutchbat

De strekking van het nieuws is duidelijk. Voorhoeve staat flink onder druk van de Kamer. Deze dag zendt Voorhoeve een brief naar de Kamer waarin hij tekst en uitleg geeft over de gebeurtenissen in Srebrenica en de rol van Dutchbat tijdens het drama. Een kamermeerderheid wil nog wel de uitleg van Voorhoeve afwachten, die tijdens het plenair debat van donderdag aanstaande moet plaatsvinden, maar een parlement onderzoek dreigt. De kranten melden hierbij eveneens dat een parlementair onderzoek gemakkelijk kan ontaarden in een parlementaire enquête.

In een achtergrondartikel gaat redacteur Ward op den Brouw op 29 augustus in *de Volkskrant* in op de situatie rond het ministerie van Defensie. ‘Verwarring leidt tot pijnlijke fouten’ concludeert hij. De incidenten rond de persconferentie in Zagreb, de getekende verklaring van majoor Franken dat de deportatie keurig is verlopen alsmede de lijst met gewonden moslimmannen, zijn illustratief voor een reeks fouten bij defensie die hebben geleid tot algehele verwarring.

Toch zijn de nieuwe onthullingen volgens Voorhoeve niet nieuw:

“Getuigenverklaringen van blauwhelmen die in het weekeinde naar buiten kwamen, onder meer in *NRC Handelsblad*, gaven ‘ten onrechte aanleiding tot een veronderstelling dat het om totaal nieuwe feiten ging die het ministerie van defensie had genegeerd’, schrijft Voorhoeve nu. ‘Om dergelijke verwarring te voorkomen en om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de gebeurtenissen is reeds eind juli besloten om, in aanvulling op de voorlopige debriefing in Zagreb, een uitgebreide debriefing van Dutchbat te houden.’”

(...) Communicatie, informatievoorziening en leiding op departement en in de legertop moeten worden verbeterd, dat is de les die Voorhoeve uit ‘Srebrenica’ heeft getrokken. Er wordt gesleuteld aan bevoegdheden van functionarissen, maar koppen rollen (nog) niet.”

1.3.2 De uitleg van Voorhoeve

De brief waarover Op den Brouw over schrijft blijkt het belangrijkste thema te zijn in deze periode. In deze brief, die voorafgaat aan twee kamerdebatten: allereerst het kamerdebat met de commissie buitenland en de commissie defensie van de Tweede Kamer, gepland op 31 augustus en het tweede debat is het plenaire debat met de hele Tweede Kamer, gepland op 5 september, gaat Voorhoeve uitvoerig in op de gebeurtenissen in en rond Srebrenica en de rol van de Nederlandse blauwhelmen hierbij. Zijn uitleg blijkt echter niet voldoende voor de overige betrokken Nederlanders (zie tabel 1.4.)

TABEL 1. 4 NEDERLANDSE ACTOREN OVER DE BELANGRIJKSTE THEMA'S EIND AUGUSTUS-BEGIN SEPTEMBER

	Debriefing		Uitleg Voorhoeve		Onafhankelijk Onderzoek		Parlementair Onderzoek		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering			1	.00					1	.00
Tweede kamer	6	-1.00	13	-.85	4	.50	1	1.00	24	-.58
Defensie	1	1.00							1	1.00
VVD	1	-1.00	6	-.67	2	-1.00	4	-.75	13	-.77
PvdA	1	-1.00	4	-1.00	12	.83	15	.30	32	.30
GroenLinks	1	-1.00			4	1.00			5	.60
D66	3	-1.00	5	-1.00	2	.00	3	.83	13	-.42
CDA	1	-1.00	7	-.71	5	1.00	6	.92	19	.24
Voorhoeve	6	-.33	2	.00					8	-.25
Politiek							1	1.00	1	1.00
VN militairen	1	-1.00	2	-1.00					3	-1.00
Totaal	21	-.71	40	-.78	29	.66	30	.38	120	-.13

* de mening van de Nederlandse actor over het betreffende thema

In veertig uitspraken geven zowel politici als militairen blijk van hun ongenoegen over de uitleg van de minister. Dit ongenoegen richt zich vooral op lacunes in de brief. Zo wordt er niet gesproken over de filmrolletjes, de ondertekende verklaring dat de deportatie van de moslimburgers ordelijk en correct is verlopen en de lijst met namen van gewonde moslimmannen. Deze thema's zijn in de maand augustus uitgebreid in de media aan bod gekomen. In alle dagbladen komt de kritiek op de uitleg van Voorhoeve prominent aan bod. Het meest in *NRC Handelsblad* (14 maal), het minst in *Trouw* (6 maal).

TABEL 1.5. DE KRITIEK VAN DE NEDERLANDSE BETROKKENEN OP DE UITLEG VAN VOORHOEVE, UITGESPLITST NAAR DAGBLAD

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering	1	.00							1	.00
Tweede kamer	4	-1.00	4	-1.00	1	1.00	4	-1.00	13	-.85
VVD	1	1.00	2	-1.00	1	-1.00	2	-1.00	6	-.67
PvdA	1	-1.00	2	-1.00			1	-1.00	4	-1.00
D66	1	-1.00	2	-1.00			2	-1.00	5	-1.00
CDA	1	1.00	3	-1.00	2	-1.00	1	-1.00	7	-.71
Voorhoeve	1	-1.00	1	1.00					2	.00
VN militairen					2	-1.00			2	-1.00
Totaal	10	-.50	14	-.86	6	-.67	10	-1.00	40	-.78

* de mening van de Nederlandse actor over de uitleg van Voorhoeve

Het is vooral de Tweede Kamer die haar ongenoegen over de uitleg ventileert via de dagbladen. Dertien maal spreekt zij haar ongenoegen uit over de uitleg. Slechts éénmaal, in

Trouw, is de Kamer positief over de brief. De individuele politici doen dit eveneens in alle dagbladen. Het is hierbij vooral buitenlandspecialist De Hoop Scheffer die optreedt namens zijn partij. Slechts één keer, in *de Volkskrant*, staat hij positief ten opzichte van de uitleg van Voorhoeve. In de overige zes uitspraken is hij uiterst negatief. Dit beeld, zij het met één uitspraak minder, is terug te vinden bij de VVD, van wie vooral Blaauw als buitenlandspecialist het woord voert. De PvdA en D66 zijn ronduit negatief, evenals de militairen. Voorhoeve zelf tenslotte is neutraal in zijn mening over de eigen brief. Hierbij gaat het echter om slechts twee uitspraken.

De dagbladen becommentariëren de uitleg van Voorhoeve zelf ook als onvoldoende. In 7 uitspraken op 29 augustus en 1 september noemen zij de brief van Voorhoeve niet voldoende. In *de Volkskrant* spreekt men 4 keer een dergelijke mening uit, in *NRC Handelsblad* 2 maal en in *De Telegraaf* 1 maal. In haar commentaar schrijft de hoofdredactie van *de Volkskrant* op 29 augustus dat de brief van Voorhoeve op twee punten te kort schiet:

“Om te beginnen is zijn analyse van de opstelling van de landmacht beneden de maat. Alle door de minister beschreven gebeurtenissen wijzen er immers op dat de landmacht bij de afwikkeling van Srebrenica een eigen koers heeft gevaren.(...) Daarnaast rijzen er vraagtekens bij het optreden van Voorhoeve zelf. De blunders van de laatste maanden kunnen hem persoonlijk niet worden aangewreven – al laat dat natuurlijk zijn politieke verantwoordelijkheid onverlet. Vreemd is echter wel dat er pas nu, bijna twee maanden later, en begin wordt gemaakt met een serieus verhoor van Nederlandse militairen. Terwijl toch juist Voorhoeve als geen ander wist hoe gevoelig de zaak nationaal en internationaal lag. Over die lakse gang van zaken hoort de Kamer hem alsnog om opheldering te vragen.”

1.3.3 De meningen over de Debriefing

In dit citaat noemt de krant ook de aangekondigde debriefing van alle ruim 400 militairen die in Srebrenica aanwezig waren tijdens de val. Dit nieuws staat op 28 augustus in de openingen van zowel *NRC Handelsblad* als *Trouw* direct in de lead vermeld, terwijl *de Volkskrant* het pas in de vijfde paragraaf vermeld. In *De Telegraaf* staat het nieuws over de aankondiging van de debriefing op pagina 6 in het vervolgartikel op het openingsartikel waarin men vooral ingaat op de wens van politici om de ‘onderste steen boven te krijgen’. Tijdens de debriefing zullen door de landmacht 15 tot 20 teams worden samengesteld die de Dutchbatters gaan ondervragen. Ook psychologen zullen hierbij aanwezig zijn om indien nodig de soldaten verder op te vangen en te begeleiden. De onafhankelijkheid moet gewaarborgd worden door

de medewerking van twee externe deskundige, de militair Huyser en Oud-minister van Defensie De Ruiter. Zij zullen het onderzoek zullen volgen en van commentaar voorzien. Over deze voorgenomen debriefing ontstaat in de dagbladen een discussie. Het voorgestelde debriefingsonderzoek onder de militairen lijkt door haar interne karakter volgens sommige kamerleden te veel op een doofpot. Anderzijds zijn veel politici van mening dat de debriefing in feite veel te laat komt en eigenlijk direct na aankomst in Zagreb had moeten plaatsvinden.

TABEL 1.6. DE KRITIEK VAN DE NEDERLANDSE BETROKKENEN OP DEBRIEFING, UITGESPLITST NAAR DAGBLAD

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Tweede kamer	1	-1.00			5	-1.00			6	-1.00
Defensie	1	1.00							1	1.00
VVD			1	-1.00					1	-1.00
PvdA			1	-1.00					1	-1.00
GroenLinks	1	-1.00							1	-1.00
D66	1	-1.00	1	-1.00	1	-1.00			3	-1.00
CDA			1	-1.00					1	-1.00
Voorhoeve	1	1.00	3	-1.00	1	-1.00	1	1.00	6	-.33
VN militairen							1	-1.00	1	-1.00
Totaal	5	-.20	7	-1.00	7	-1.00	2	.00	21	-.71

* de mening van de Nederlandse actor over de debriefing

De betrokkenen laten hun ongenoegen over de debriefing in 21 uitspraken in de dagbladen merken. Met name *Trouw* en *NRC Handelsblad* besteden hier aandacht aan. Alleen defensie en Voorhoeve blijken voorstander te zijn van de debriefing, al erkent Voorhoeve in *NRC Handelsblad* en *Trouw* zelf ook dat de debriefing eigenlijk te laat is.

“Bijna alle fracties waren teleurgesteld dat de ‘debriefing’ van de blauwhelmen – het diepgaande onderzoek naar hun ervaringen – pas op 4 september begint. Volgens hen had dat direct na hun terugkeer gemoeten. Voorhoeve erkende dat, maar de soldaten hadden lang geen verlof meer gehad en hun familie wilde met hen op vakantie. “Had ik daar nee tegen gezegd, zou dat grote commotie hebben veroorzaakt.” (*Trouw*, 31 augustus 1995)

De militairen zijn ook niet happig op de debriefing, zo valt te lezen in *De Telegraaf*, waarvan de hoofdredactie in haar commentaar ook aangeeft een debriefing onzinnig te vinden. Zij noemt de debriefing in haar commentaar van 29 augustus een ‘vertoning’.

“De soldaten hebben het gevoel dat zij plaats moeten nemen in het verdachtenbankje. Terecht vragen zij zich af: hebben wij het dan fout gedaan? (...) Soldaten krijgen de schuld van politiek onvermogen. Is het dan nog verwonderlijk dat Nederland internationaal niet meer voor vol wordt aangezien?”

Op 5 september gaat *De Telegraaf* nader in op het ongenoegen onder de Nederlandse militairen en publiceert een bijna paginagroot artikel met als kop “Wat heeft Boudewijn

misdaan?”. De ex-Dutchbatter voelt zich danig in de steek gelaten door defensie, die psychologische opvang had beloofd bij thuiskomst in Nederland, maar het daar danig heeft laten afweten. Ook voelt hij zich beschimpt door het Nederlandse publiek.

“Alleen omdat wij zagen wat de Serven deden, worden wij nu zelf als Cetnics en Nazi’s nagewezen.”

Van een debriefing in Zagreb heeft hij niets gemerkt.

“Die ontvangst door prominenten was voor een kleine kring. Ik heb generaal Couzy met een paar mensen zien staan zwaaien en minister Voorhoeve voorbij zien lopen en dacht: ‘Krijns nou wat, is dat alles!’ Van een degelijke debriefing was al helemaal geen sprake.”

In een apart artikel meldt *De Telegraaf* dat er onder de VN-militairen verwarring ontstaan over de debriefing.

“Zij verkeerden in de veronderstelling dat dit ten lange leste bedoeld is om van hun vaak traumatische herinneringen verlost te worden. Maar een woordvoerder van het ministerie van Defensie verklaart dat deze debriefings ‘puur gericht zijn op het verzamelen van mogelijke aanwijzingen van oorlogsmisdaden, bestemd voor de Tweede Kamer en het VN-Oorlogstribunaal.’ Volgens de woordvoerder is ‘de psychologische debriefing van de manschappen deels persoonlijk, deels groepsgewijs, reeds bij aankomst in Zagreb uitgevoerd.’ Manschappen van het Srebrenica-bataljon zeggen daar niets van te hebben ondervonden.”

De twijfel over de gedegenheid van de debriefing in Zagreb wordt gedeeld door VN-rapporteur Mazowiecki. In een interview met Peter Michielsen in *NRC Handelsblad* zegt hij over zijn verzoek om met Nederlandse VN-militairen te spreken:

“Mijn staf en ik hebben met hen allen mogen praten over de Serviërs, niet over UNPROFOR-zaken, en alleen in Zagreb. We wilden in Nederland uitgebreider met de blauwhelmen praten voordat ik mijn rapport zou opstellen. Maar daar hebben we de kans niet toe gekregen omdat het Nederlandse ministerie van defensie zei dat ze allemaal met verlof waren. Het ministerie heeft me dus maar haar eigen verhoren van de soldaten toegestuurd.’ Het betrof, volgens de Poolse oud-premier ‘slechts een samenvatting van de verhoren van twintig of dertig soldaten.’ ‘Er is in Zagreb geen verhoor van de soldaten geweest met enige diepgang. Het stelde niet veel voor.’”

1.3.4 De dagbladen en de debriefing

Zowel de hoofdredactie van *NRC Handelsblad* als van *Trouw* reageren in hun commentaar van 28 augustus op de voorgenomen debriefing. De hoofdredactie van *Trouw* staat achter de

voorgestelde debriefing door Voorhoeve, vooral ook omdat er een extern deskundige aan het team is toegevoegd om het onderzoek van commentaar te voorzien.

“In de weken nadat Srebrenica viel zijn er in de euforie rondom de terugkeer van de Nederlandse militairen zoveel fouten en foutjes gemaakt in de communicatie en bekendmakingen over wat er nu wel en niet is voorgevallen ten tijde van de verovering van Srebrenica door de Serviërs, en wat er nu wel of niet door de commandanten van Dutchbat met de Servische militairen is afgesproken, dat een eerlijk en doorwrocht rapport hierover helderheid moet brengen. En om op voorhand mogelijke verwijten dat het onderzoek een interne aangelegenheid van defensie zou worden tegen te gaan, is het goed dat een buitenstaander als de vroegere minister van defensie, De Ruiters, hierbij wordt betrokken.

De redactie van *NRC Handelsblad* ziet in de gebeurtenissen een bevestiging van de gekozen politieke strategie in 1992 en roept vooral op om niet om de politieke verantwoordelijkheid heen te lopen.

“Met terugwerkende kracht lijkt Nederland in de onthullingen van de moordpartijen een bevestiging te vinden voor de politieke lijn die wat Bosnië betreft sinds 1992 is gevolgd. Dat was de lijn van deelname aan de VN-missie voor humanitaire hulp aan de belaagde bevolking. Het militaire perspectief van een uitzichtloze missie met de verkeerde wapens op onverdedigbare plaatsen, komt daarmee in een negatief daglicht te staan. Het komende debat in de Tweede Kamer over Srebrenica en wat daarna kwam, kan gemakkelijk afglijden naar de schuldvraag of de Nederlandse soldaten zich naar behoren van hun taak hebben gekwetend en of ze de massamoorden hadden kunnen voorkomen. Dat is de verkeerde invalshoek. Het moet gaan over de vraag hoe het mogelijk is geweest dat Nederlandse troepen door de verantwoordelijke politieke en militaire leiding maandenlang in een onmogelijke situatie zijn gemanoeuvreed, waarvan men wist dat die onhoudbaar zou zijn als het er op aan zou komen. De militaire top moet worden nagegeven dat hij daarvoor steeds gewaarschuwd heeft. Hoewel die waarschuwingen in de wind werden geslagen en zelfs als een gebrek aan loyaliteit werden beschouwd, hebben de generaals het Bosnië-beleid uitgevoerd en de politiek verantwoordelijken de onontbeerlijke rugdekking gegeven.

In een ingezonden stuk op de Forumpagina in *de Volkskrant* pleit Jan Planque ook voor een debriefing, maar dan niet van militairen. “Nee, géén parlementaire enquête. Maar wat dan? Laten wij het instrument bij uitstek in deze situatie hanteren. De debrief. Een openbare debriefing van alle betrokkenen van het hele beleidsniveau dat zich met de zaak bemoeide: (ex)kamerleden, (ex)ministers met hun ambtenaren, de chef defensiestaf met zijn staf, de

bevelhebber landstrijdkrachten met zijn staf. Laat de uitvoerders maar even met rust, die zijn inmiddels helemaal suf gedebriefd.”

1.3.5 Kritiek op betrokken partijen

Met deze laatste opmerking komen we op een ander belangrijk punt in de berichtgeving. Naast de kritiek op de uitleg van Voorhoeve en op de debriefing, gaat het in het nieuws ook om kritiek op de betrokken personen en organisaties. Vier ‘koppen van jut’ spelen in deze fase een rol. Naast minister Voorhoeve, zijn departement en Dutchbat, is dat ook de politiek in het algemeen. De kritiek is vooral negatief, met uitzondering van Dutchbat. In 13 uitspraken wordt zij positief beoordeeld, .77 (zie tabel 1.7).

TABEL 1.7. DE KRITIEK VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OP VOORHOEVE, DEFENSIE, DE POLITIEK EN DUTCHBAT

	Voorhoeve		Defensie		Politiek		Dutchbat		Totaal	
	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*
Regering	1	.00					1	1.00	2	.50
Tweede kamer	30	-.58	3	-1.00	2	-1.00	2	1.00	37	-.55
Defensie			1	1.00					1	1.00
VVD	13	-.08	7	-1.00	2	-1.00			22	-.45
PvdA	11	-.64	2	-1.00					13	-.69
GroenLinks	1	1.00							1	1.00
D66	10	-.55	1	-1.00	1	-1.00			12	-.63
CDA	10	-.70	3	-1.00	1	-1.00			14	-.79
Voorhoeve	6	-.67	16	-.88	5	-1.00	8	.63	35	-.51
VN militairen	3	-1.00	5	-.90	5	-1.00	2	1.00	15	-.70
Totaal	85	-.52	38	-.88	16	-1.00	13	.77	152	-.55

* de mening van de Nederlandse actor over de betreffende actor.

De ‘politiek’ in zijn algemeenheid komt er het slechts van af. De meningen van zowel andere politici als de VN-militairen zijn extreem negatief. Dit geldt ook voor Defensie, al zijn Voorhoeve en de VN-militairen net een tikkeltje minder negatief dan het maximale. Alleen Defensie zelf oordeelt – in één uitspraak – positief over zichzelf. Voorhoeve tenslotte krijgt te meeste kritiek te verduren. In totaal 85 uitspraken zijn tegen hem gericht. Alleen GroenLinks spreekt zich, in slechts één uitspraak, uitermate positief uit over de minister. Daarnaast is de regering in eveneens één uitspraak neutraal en de eigen partij van de minister, de VVD oordeelt heel licht negatief over hem. De overige politieke partijen zijn ook negatief (van -.55 tot -.70) en alleen de VN militairen zijn maximaal negatief in hun oordeel over Voorhoeve.

De kritiek richt zich het meest op Voorhoeve. Boven een achtergrondartikel in *NRC Handelsblad* van de hand van Frank Vermeulen prijkt de kop “Spanning rond Voorhoeve minder, maar niet weg”. Vermeulen vergelijkt de situatie met de IRT-affaire waarbij een aantal ministers het veld moesten ruimen. De aangekondigde debriefing is voor hem alleen maar een extra bewijs dat de minister zich in een crisissituatie bevindt.

“Nog zo’n signaal dat er zwaar weer komt, is het instellen door Voorhoeve van een uitgebreid onderzoek door weliswaar een landmachtgeneraal maar bijgestaan door twee externe wijze mannen. Het onderzoek zal meer dan een maand duren en lijkt daarmee een verdragingsmechanisme met als doel de zaak met een sisser te laten aflopen.”

In haar commentaar van 28 augustus gaat de hoofdredactie van *NRC Handelsblad* ook in op de positie van Voorhoeve, die volgens haar steeds meer onder druk komt te staan door de steeds aan het licht komende fouten en foutjes op zijn departement.

(...) Er is sinds de val van de enclave te veel gebeurd om af te doen met het begrip ‘communicatiestoornis’. De telkens bijgestelde versies van de kant van het ministerie van defensie over wat er nu precies is gebeurd, zorgen voor een bittere smaak. Het is pijnlijk voor Voorhoeve dat hij bij voortdurende vanuit zijn eigen departement wordt geconfronteerd met nieuwe feiten en lezingen. Dit draagt allemaal bij aan het beeld van een verstoorde verhouding tussen politieke en militaire leiding. Het is een probleem dat alleen de minister kan oplossen. De groeiende onvrede in de Tweede Kamer maakt duidelijk dat hij het ook zal moeten oplossen. Het feit dat twee van de drie regeringsfracties dit weekeinde met een eigen parlementair onderzoek hebben bedreigd, kan Voorhoeve niet anders beschouwen dan een ernstige waarschuwing aan zijn adres.”

Bekijken we de hoeveelheid aandacht die de dagbladen afzonderlijk aan de kritiek op Voorhoeve in deze periode hebben besteed, dan zien we dat deze kritiek vooral in *De Volkskrant* terug te vinden is (N=25, -.52) op de voet gevolgd door *De Telegraaf* (N=24, -.75).

TABEL 1.8. DE KRITIEK VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OP VOORHOEVE, UITGESPLITST NAAR DAGBLAD

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*
Regering	1	.00							1	.00
Tweede kamer	10	-.80	5	-1.00	7	.14	8	-.69	30	-.58
VVD	3	1.00	3	-.33	2	.00	5	-.60	13	-.08
PvdA	5	-.80	2	-1.00	2	.50	2	-1.00	11	-.64
GroenLinks					1	1.00			1	1.00
D66	1	-1.00	2	-1.00	3	.00	4	-.63	10	-.55
CDA	2	.00	3	-1.00	3	-.67	2	-1.00	10	-.70

Voorhoeve	3	-1.00	1	1.00			2	-1.00	6	-.67
VN militairen					2	-1.00	1	-1.00	3	-1.00
Totaal	25	-.52	16	-.75	20	-.05	24	-.75	85	-.52

* de mening van de Nederlandse actor over Voorhoeve.

In *NRC Handelsblad* vinden we de minste uitspraken die gericht zijn op andere actoren. *Trouw* zit tussen de twee uitersten in, met die verstande dat de meningen in *Trouw* aanzienlijk minder negatief zijn dan in de andere dagbladen. Het meest valt dit op bij de mening van de Tweede Kamer over de minister. In 7 uitspraken oordeelt zij in *Trouw* licht positief over hem (.07), terwijl in *NRC Handelsblad* de Tweede Kamer een maximaal negatieve houding aanneemt ten opzichte van Voorhoeve (N=5, -1.00). Een verschil tussen de beide dagbladen van 1.14, bij een maximaal verschil van 2.0. Dit verschil is nog iets groter waar het gaat over de mening van de PvdA over Voorhoeve. In *NRC Handelsblad* oordeelt deze partij extreem negatief over Voorhoeve (N=2, -1.00) en in *Trouw* is zij redelijk positief (N=2, .50). Wel moeten we hierbij aantekenen dat het om aanzienlijk minder uitspraken gaat dan bij de Tweede Kamer. *De Volkskrant* schrijft dat de Kamer ‘mild’ is en niet aan ‘zelfonderzoek’ doet. Opmerkelijk, zo vinden Nysingh en Rottenberg, omdat je na de onthullingen in de media vuurwerk had mogen verwachten.

“Maar toen de Kamer donderdag eenmaal tegenover Voorhoeve stond, bleek al gauw dat de minister niets te vrezen had. De woordvoerders stelden talloze, vaak zinnige vragen, maar lieten Voorhoeve vrijwel buiten schot. Was hun mildheid ingegeven door het besef dat de verantwoordelijkheid voor wat sommigen nu een mission impossible van Dutchbat noemden, net zozeer bij de Kamer zelf lag? Men zou haast denken, want – op SP’er Marijnissen na – deed niemand aan zelfonderzoek, laat staan kritiek.”

Louis Cornelisse analyseert in zijn artikel in *Trouw* op 30 augustus het uitblijven van kritiek aan het adres van Voorhoeve. Hij wijdt het aan het besef bij de partijen dat zijzelf ook betrokken zijn bij het drama. De regeringspartijen zullen daarom geen kritiek uiten. Met name D66 houdt zich koest omdat hun minister Van Mierlo ook betrokken was bij de besluitvorming tijdens de val van Srebrenica. De oppositie laat het ook afweten, wetende dat zij regeringspartij was toen het besluit viel om de luchtmobiele brigade naar Srebrenica te sturen.

1.3.6 De dagbladen en de betrokken partijen

De dagbladen zelf bekritisieren de Nederlandse betrokkenen ook in hun commentaren en analyses, evenals in de ingezonden artikelen van externe deskundigen. In onderstaande tabel staat deze kritiek weergegeven. We bespreken de kritiek van de eigen journalisten en deskundigen samen, omdat deze nagenoeg gelijk zijn in hun oordelen.

TABEL 1.9. DE KRITIEK VAN DAGBLADEN EN EXTERNE DESKUNDIGEN OP NEDERLANDSE BETROKKENEN

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Tweede Kamer	5	-1.00	4	-1.00			1	-1.00	10	-1.00
Defensie	4	-1.00	2	-1.00	4	-1.00	4	-1.00	14	-1.00
Militaire leiding	1	-1.00	1	-1.00					2	-1.00
Dutchbat	2	.00	1	-1.00			2	1.00	5	.20
PvdA					1	-1.00	1	-1.00	2	-1.00
CDA	1	-1.00							1	-1.00
Voorhoeve	8	-1.00	2	-1.00	4	-.38	3	-1.00	17	-.85
Politiek	7	-.43			1	-1.00	4	-1.00	12	-.67
VN militairen							2	1.00	2	1.00
Totaal	28	-.79	10	-1.00	10	-.75	17	-.53	65	-.75

* de mening van de dagbladen over Nederlandse actoren.

De meeste kritiek is te vinden in *de Volkskrant*. In 28 uitspraken krijgen vooral Voorhoeve en ‘de politiek’ de wind van voren. Niet Dutchbat, maar de politiek is verantwoordelijk voor het drama dat zich heeft afgespeeld.

In haar analyse “De moeder van alle denkfouten” bespreekt Anet Bleich op 30 augustus in de *Volkskrant* naast het optreden van de internationale gemeenschap inzake Bosnië, de situatie in Den Haag. De titel van het artikel verwijst naar het gerucht dat de VN de enclave met opzet heeft opgegeven.

“Liever het risico nemen van verdrijving en moord op burgers die de volkerenorganisatie plechtig beloofd had te beschermen, dan riskeren dat ondoorzichtige diplomatieke activiteiten schade oplopen.”

Over het voorgenomen debat schrijft zij:

“Het debat is nodig, uiteraard. De vraag of Dutchbat, nadat het door generaal Mladic opzij was geveegd, al het mogelijke heeft ondernomen om mensenlevens – ook die van mannen – te redden, is nog niet overtuigend beantwoord. Op dit punt dient de onderste steen inderdaad boven te komen. Wat hebben de Nederlandse Vn’ers gedaan, wat hebben ze nagelaten, wat hebben ze gezien? Vast staat dat de ernst van de waargenomen misdrijven in eerste instantie door de legerleiding op een kwalijke manier is gebagatelliseerd. Niet door Voorhoeve – en evenmin door Pronk – die zich onmiddellijk en nu opnieuw van valse geruststellingen en goedpraterij heeft gedistantieerd, al blijft hij formeel gesproken politiek verantwoordelijk voor het doen en laten van ‘zijn’ militairen.”

Verder kopt *de Volkskrant* deze dag boven het ingezonden artikel van majoor B.F.M. Klappe “Blunders Dutchbat verbleken bij het gestuntel van politici. De instelling van de ‘veilige gebieden’ alsmede het sturen van de Nederlandse Luchtmobiele brigade bestempelt Klappe als ‘onmogelijk’.

“Het internationaal aan de weg timmeren met onze nieuw opgerichte luchtmobiele brigade leek belangrijker dan de uitvoerbaarheid van de opdracht.”

De rol van de politiek tijdens en na de val van Srebrenica is volgens Klappe meer te bekritisieren dan de rol van de militairen. Zo schrijft hij na het opnoemen van de blunders bij defensie die in augustus aan het licht kwamen.

“Dit zijn op zichzelf gewichtige zaken, maar volstrekt onbeduidend vergeleken bij het schijnbare gebrek aan zelfonderzoek door onze politieke leiding.”

Ook *De Telegraaf* is kritisch ten opzichte van de betrokkenen. Iedereen komt er slecht af in de analyses van de krant, met uitzondering van de VN militairen en Dutchbat. De krant steunt hen volledig, zoals ook al bleek uit het eerder genoemde artikel waarin een ex-Dutchbatter zijn verhaal doet.

Jan Planque publiceert zijn visie op de gang van zaken in *de Volkskrant* en concludeert “Kamer past beschaamd zwijgen over Dutchbat”. Evenals Klappe is hij van mening dat de politiek de eerst verantwoordelijke is voor wat er is voorgevallen.

“Over de met een parlementaire enquête dreigende kamerleden wil ik nog wel het volgende kwijt. Veel te veel eer voor de kamerleden. Zij zijn nu wel de aller-allerlaatsten die hierover hun mond mogen opendoen. Zelden zoveel onverstand, onbegrip, eigenwijsheid en windvanerij van kamerleden meegemaakt en gehoord als bij de uitzending van Dutchbat. Zij en zij alléén dragen de schuld voor het in een onmogelijke positie brengen van Dutchbat.”

In haar commentaar van 6 september 1995 behandelt de hoofdredactie van NRC het kamerdebat van de dag ervoor. Zij spreekt waardering uit voor het feit dat de kamer de gezamenlijke verantwoordelijkheid erkent maar schrijft eveneens:

“Dat neemt niet weg dat de verantwoordelijken in de Kamer ook voor zichzelf zouden moeten nagaan of indertijd wel een juiste afweging is gemaakt. Dat die vraag met de wetenschap van nu anders wordt beantwoord dan toen, ontslaat de betrokkenen niet van de verplichting deze te stellen. Het rekenschap afleggen op dit punt bleef gisteren echter grotendeels uit. Te verwachten valt dat het antwoord besloten zal liggen in de wijze waarop de Kamer zal oordelen over toekomstige verzoeken van de VN om Nederlandse militairen beschikbaar te stellen voor vredesoperaties. Maar duidelijk is nu al wel dat de vanzelfsprekendheid van Nederlandse deelname een stuk minder zal zijn.”

De hoofdredactie van *de Volkskrant* noemt het debat. ‘Geen moment te laat’ De Kamer wenst vooral het beeld te weerspreken als zouden de Nederlandse soldaten hebben gefaald in Srebrenica. Hen valt niets te verwijten. Ook minister Voorhoeve bleef gespaard, zo concludeert *de Volkskrant*.

“Wel drong een kamermeerderheid er terecht bij de minister op aan de aangekondigde reorganisatie van de top van de krijgsmacht sneller en deels ook radicaler aan te pakken. De bevoegdheden van de chef-staf zullen aanmerkelijk moeten worden vergroot. Teleurstellend was de discussie over de politieke besluitvorming van de Kamer zelf. De ene na de andere fractieleider verklaarde plechtig ‘niet voor zijn verantwoordelijkheid weg te willen lopen.’ Als ze de beslissing om troepen te zenden nog eens zouden moeten nemen, zou het oordeel niet anders luiden, daar kwam het bijna kamerbrede oordeel op neer. (...) Toen was dat zeer wel verdedigbaar, maar nu het zo dramatisch is misgelopen, was een kritische terugblik op zijn plaats geweest.”

1.3.7 Onafhankelijk onderzoek

Zoals uit de voorgaande citaten blijkt dreigt de Tweede Kamer nog voordat het eerste debat heeft plaatsgevonden een eigen onderzoek te starten indien de uitleg van minister Voorhoeve niet voldoende is. Het is met name de PvdA, bij monde van Wallage, die pleit voor een onafhankelijk onderzoek. Nog voordat de brief van Voorhoeve openbaar is gemaakt schrijft *de Volkskrant* op 28 augustus “Wallage wenst snel openheid over Srebrenica”. Hij wordt hierin gesteund door zijn eigen partij, met die aantekening dat Wallage vooral pleit voor een parlementair onderzoek, terwijl de PvdA-voorzitter, Felix Rottenberg, pleit voor een ander soort onderzoek. Voor de NOS-radio zegt hij enkele dagen na de uitspraken van Wallage dat een commissie van wijze mannen de zaak moet onderzoeken in plaats van defensie. Zij zou volgens Rottenberg te veel betrokken zijn bij de gebeurtenissen om onpartijdigheid te garanderen.

“Rottenbergs voorstel spoort in grote lijnen met het pleidooi van fractie-voorzitter Rosenmoller van GroenLinks dit weekeinde, om het onderzoek naar de gedragingen van Dutchbat niet te laten verrichten onder auspiciën van Defensie, aangezien de defensietop tezeer betrokken is (geweest) bij de missie in ex-Joegoslavië.” (NRC Handelsblad, 4 september 1995).

In alle dagbladen komt dit thema duidelijk aan bod (zie tabel 1.10).

TABEL 1.10. NEDERLANDSE BETROKKENEN OVER EEN ONAFHANKELIJK ONDERZOEK

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Tweede kamer	1	1.00	2	1.00	1	1.00	1	-1.00	5	.60
VVD	3	-1.00	1	.00			2	-1.00	6	-.83
PvdA	11	.45	9	.94	7	.14	1	1.00	28	.55
GroenLinks	1	1.00	2	1.00	1	1.00			4	1.00
D66	2	1.00	2	.75	2	.00			6	.58
CDA	3	1.00	4	.88	3	1.00	2	1.00	12	.96
Politiek	1	1.00							1	1.00

Totaal	22	.45	20	.88	14	.43	6	.00	62	.54
--------	----	-----	----	-----	----	-----	---	-----	----	-----

*Mening van Nederlandse betrokkenen over een onafhankelijk onderzoek

Naast de PvdA is het vooral het CDA, bij monde van buitenlandspecialist De Hoop Scheffer, die evenals Wallage pleit voor een parlementair onderzoek. Een kleine kanttekening hierbij is wel dat alle partijen in principe voor een dergelijk onderzoek zijn, maar eerst nog de kans willen geven aan Voorhoeve om met een overtuigend verslag te komen.

In deze periode zijn er in de dagbladen nog weinig geluiden van de redacties zelf te horen over een mogelijk onafhankelijk onderzoek of een parlementair onderzoek. Alleen Kees Lunshof schrijft in zijn column in *De Telegraaf* op 29 augustus, een parlementair onderzoek onzinnig te vinden.

“Als het daadwerkelijk tot een enquête komt omdat Voorhoeve onvoldoende informatie heeft gegeven en onvoldoende leiding geeft dan is dat een regelrechte motie van wantrouwen die de minister tot aftreden noopt wat het einde van het kabinet betekent. De VVD kan Voorhoeve moeilijk voor de tweede keer het bos insturen.”

Tijdens het debat met de Kamercommissies heeft Voorhoeve toegegeven dat er fouten zijn gemaakt bij Defensie en hij belooft met concrete voorstellen te komen voor een reorganisatie van de top van de krijgsmacht. De minister bleek weinig te vrezen te hebben van de Kamer. Zij wachten allen op het debriefingsrapport van de minister in oktober. Alleen CDA en GroenLinks pleiten voor een onafhankelijk onderzoek naar de gebeurtenissen in Srebrenica, maar dit verzoek wordt door de regeringspartijen verworpen. “Geen onafhankelijk onderzoek naar de val van Srebrenica”, zo kopt *NRC Handelsblad* op 6 september boven het verslag van het Kamerdebat.

“De regering heeft geen behoefte aan een extra onderzoek omdat er nu al zes studies worden verricht naar aanleiding van ‘de tragedie Srebrenica’. Half oktober is een deel van dat werk klaar en zal de Kamer opnieuw een debat met de regering voeren over de lessen die Nederland moet trekken uit de val van de enclave voor toekomstige vredesacties.”

1.4 Debriefing in het nieuws tot aan de rapportage

In de tussenliggende periode, tot de publicatie van het debriefingsrapport, blijft het niet stil rond Dutchbat en de val van Srebrenica. Steeds weer duiken er berichten op in de krant waarin vluchtelingen of andere betrokkenen melding maken van fouten die zijn gemaakt door Dutchbat. Zo meldt Frank Westerman op 22 september op de voorpagina van *NRC Handelsblad* dat Dutchbat in opdracht van de Serviërs een lijst heeft opgesteld met de namen

van 59 gewonden. Een dag later meldt Westerman dat de Kamer hierover opheldering eist van minister Voorhoeve.

“Nu duikt er alweer een lijst op waarvan we niet op de hoogte waren’, zegt De Hoop Scheffer. Volgens hem ‘nadert de minister in de omgang met de Kamer de grens van zijn geloofwaardigheid.’ Hij is er niet gerust op dat de commissie die in opdracht van het ministerie alle Dutchbat-soldaten nog een grondig hoort, de onderste steen boven krijgt. ‘Er moet een onafhankelijk onderzoek komen’, zegt De Hoop Scheffer. VVD-Kamerlid J. Blaauw wil zo ver niet gaan, maar vindt wel dat Voorhoeve het lopende onderzoek breder moet opzetten nu blijkt dat de informatie over de lijst afkomstig is van een buiten Dutchbat om opererende VN-waarnemer en een verpleegkundige van Artsen zonder Grenzen. Beiden zijn niet opgeroepen door de onderzoekscommissie. ‘Dit is een signaal om verder te kijken dan alleen het Nederlandse bataljon’, aldus Blaauw.”

Over de gang van zaken rond het debriefingsonderzoek meldt Voorhoeve zelf aan de Kamer “Opheldering Srebrenica valt niet te garanderen” (*de Volkskrant*, 29 september 1995). Hij vergelijkt het onderzoek met dat naar de slag bij Waterloo waarvan na honderdtachtig jaar onderzoek ook nog niet alle details bekend zijn.

“Voorhoeve gaf de verzekering dat de Kamer ‘absoluut niet bang hoeft te zijn dat de feiten onderdrukt worden. Het onderzoek geschiedt zo objectief en zuiver als menselijkerwijs mogelijk is.’ (...) Voorhoeve deelde de Kamer mee dat intussen niet alleen de vierhonderd Dutchbatters worden ondervraagd, maar ook alle andere Nederlandse VN-militairen in voormalig Joegoslavië die bij de val van Srebrenica waren betrokken. Hierdoor zal het debriefingsrapport later dan half oktober verschijnen, zoals eerder was beloofd.”

Begin oktober verschijnt een rapport van Human Rights Watch waarin de organisatie Dutchbat beschuldigd bewijsmateriaal van oorlogsmisdaden te hebben laten verdwijnen. Naast de fotorolletjes zou ook een videoband om deze reden zijn vernietigd door defensie. Zij ontkent echter in alle toonaarden. Maatregelen tegen soldaten zullen niet worden genomen, zo meldt een woordvoerder, al verwijzend naar de debriefing.

“Integendeel, ruim 400 Nederlandse militairen hebben meegewerkt aan een grootscheeps debriefingonderzoek om zoveel mogelijk bewijsmateriaal over oorlogsmisdaden te verzamelen. De gegevens zullen aan het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag en organisaties als Human Rights Watch ter beschikking worden gesteld.” (*Trouw*, 11 oktober 1995).

1.5 Het verschijnen van het Debriefingrapport

Eind oktober is de debriefing van de Nederlandse blauwhelmen voltooid en zal het rapport verschijnen. In de dagbladen begint deze discussie al iets eerder, namelijk op 19 oktober, wanneer Voorhoeve in een brief aan de Tweede Kamer alvast de conclusies van het rapport bekendmaakt. Dutchbat valt niets te verwijten, zo stelt de minister. De val van de enclave is te wijten aan de Servische agressie in combinatie met een slap optreden van de VN. Dutchbat heeft gedaan wat het kon.

De analyse van het tweede gedeelte van de discussie over de debriefing, beginnen we op 19 oktober en eindigt op 1 november. In deze tweede piek in de berichtgeving, publiceren de dagbladen gezamenlijk 43 artikelen, resulterend in 723 uitspraken. Opvallend hierbij is vooral de hoeveelheid aandacht in *NRC Handelsblad*. In de eerste periode was zij minder geconcentreerd op de debriefing, maar in deze periode spant zij veruit de kroon met 36% van het totaal aantal uitspraken (zie tabel 1.11).

TABEL 1.11. TOTAAL AANTAL ARTIKELLEN EN UITSPRAKEN OVER DE 'DEBRIEFING'
VAN 19 OKTOBER – 1 NOVEMBER PER DAGBLAD

	Artikelen/items		Totaal aantal uitspraken	
	<i>N</i>	<i>In %*</i>	<i>N</i>	<i>In %*</i>
<i>De Volkskrant</i>	11	25,6	241	33,3
<i>NRC Handelsblad</i>	19	44,2	260	36,0
<i>Trouw</i>	9	20,9	158	21,9
<i>De Telegraaf</i>	4	9,3	64	8,9
Totaal	43	100	723	100

* in percentages van totaal aantal artikelen/uitspraken.

Naast *NRC Handelsblad* besteedt *de Volkskrant* ook veel aandacht aan de rapportage over de debriefing. In 11 artikelen wijdt zij 241 uitspraken aan dit onderwerp. In *Trouw* vinden we 9 artikelen terug, met in totaal 158 uitspraken. *De Telegraaf* vertegenwoordigt nu, in tegenstelling tot de eerste piek in de berichtgeving, een klein gedeelte van het nieuws. Nog geen tien procent van de uitspraken vinden we terug in *De Telegraaf*.

NRC Handelsblad luidt de discussie over het debriefingsrapport in met het bericht op 19 oktober op de voorpagina “CDA wil hoorzittingen over rol van Dutchbat”. Het CDA blijkt geen genoegen te nemen met de conclusie van de minister dat Dutchbat heeft gedaan wat het kon. Het CDA

“vindt dat de onderste steen boven moet komen nu Nederlandse VN-commandanten zich in het openbaar hebben uitgelaten over ‘de aanval die niet kwam’ – het mislukken van een VN-poging de val van Srebrenica te voorkomen. Het CDA vindt dat de VN-commandanten moeten getuigen in de Kamer. Het ziet er naar uit dat andere politieke partijen zich niet tegen

het CDA-verzoek zullen keren. (...) Wel blijkt uit de debriefings dat er fouten zijn gemaakt bij de communicatie tussen het bataljon te velde, de VN-staf, de landmacht- en defensie-staf. Voorhoeve stelt voor dat bij vredesoperaties de defensiestaf in de toekomst meer te zeggen krijgt. Bij de landmacht is hiertegen veel verzet. Men is van mening dat uit de debriefings blijkt dat Dutchbat heeft gedaan wat het kon en dat bevelvoering bij de bevelhebber thuishoort.”

De volgende dag volgen *Trouw* en *de Volkskrant* met eenduidige berichten. Zaterdag 21 oktober grijpen verschillende journalisten hun kans om nogmaals uitgebreide beschouwingen over de val van Srebrenica te publiceren. Zo noemt Anet Bleich Dutchbat een pion in het schaakspel Srebrenica. Zij betoogt dat het onderzoek naar de rol van Dutchbat moet worden bekeken in zijn totale context en concludeert hierna.

“Na de val van Srebrenica hebben de Nederlandse blauwhelmen zich gedragen als goedbedoelende hulpverleners die graag werkbare afspraken wilden maken. Daarvoor bleek generaal Mladic niet de ideale partner en Dutchbat heeft dan ook bitter weinig bereikt. Dat mag de Nederlanders niet al te hard verweten worden, want zij waren zelf tenslotte ook slachtoffer van het BSA-geweld. (...) Echt gênant is alleen de poging om de in of vlak buiten het eigen gezichtsveld gepleegde oorlogsmisdaden te bagatelliseren (geen good guys, geen bad guys). Die krampachtige poging neutraal te blijven tegenover extreme vervolging is een vals eerbewijs aan een verkeerde vredespolitiek.”

In een achtergrond artikel interviewen Bas Mesters en Hans Moleman enkele Dutchbatters die ter plaatse waren. Een Sergeant van de luchtmobiele Bravo-compagnie gaat in op de anti-moslim gevoelens die onder de soldaten heerste, zeker toen een van hen Raviv van Renssen had dood geschoten.

“Ze probeerden ons te dwingen tegen de Serviërs te vechten. Ik ben daar gedurende twee maanden geterroriseerd door die Moslims. Ze hebben bewust een van onze mannen vermoord. Dan kan je toch niet vriendelijk lachen naar die mannen. Dan heb je toch zoiets van ‘jongen dit is je recht.’

“Ik heb vrede met het afvoeren van die Moslims. Ik zag de angst in de ogen van die mannen. Je kon op je klompen aanvoelen dat het voor hen einde oefening was.’

De kritiek achteraf op het optreden van Dutchbat noemt hij laf.

“‘We vragen ons af waar we het voor hebben gedaan. Iedereen bleef maar zoeken naar fouten.’ Het is eenvoudig, volgens Struik. Nederland was dat vredelievend elandje, dat per ongeluk in een smerige oorlog belandde. ‘En dan krabt men zich achteraf achter de oren en zegt: ‘ja dat ging wel kut’. Als je geen oorlogservaring hebt, moet je die mening voor je

houden, je moet accepteren dat er dingen misgingen en je niet alleen op de slechte zaken concentreren.”

In NRC Handelsblad publiceert Frank Westerman op de voorpagina een artikel waarin hij ingaat op VN-documenten waaruit zou blijken dat Dutchbat een aantal vluchtelingen van de compound heeft gestuurd. Het gaat om de familie van de VN-tolk Hasan Nuhanovic die nog steeds vermist zijn. In de zaterdagbijlage vervolgt hij dit artikel uitgebreid.

“Generaal Nicolai zegt dat Dutchbat de instructie had ‘te assisteren’ bij de door Serviërs afgedwongen deportatie van de moslims onder het motto: Deelname aan etnische zuivering is beter dan toekijken bij etnisch moorden. Op 27 juli schreef minister Voorhoeve (defensie) de Tweede Kamer echter dat hij Karremans had opgedragen ‘op geen enkele wijze te assisteren bij etnische zuiveringen.’”

Meester van Schijndel, advocaat te Amsterdam schrijft op de Forum pagina van *NRC Handelsblad* over het rapport.

“Dezer dagen verschijnt het lang verbeide rapport van minister Voorhoeve (defensie) over ‘Srebrenica’. In Nederland ging tot dusver de discussie hierover vooral over incidenten in de sfeer van de bureaucratische afhandeling. Hopelijk zal met het rapport van de minister nu eindelijk op de hoofdzaken kunnen worden ingegaan. ER is immers nog geen begin van een antwoord op vragen als: heeft Dutchbat voldoende weerstand geboden tijdens de Servische aanval? Waarom werd Dutchbat op het kritieke moment luchtsteun onthouden? Hoe is Nederland eigenlijk in Srebrenica verzeild geraakt? En: hoever strekt in deze kwestie de politieke verantwoordelijkheid van minister Voorhoeve?”

De antwoorden op deze vragen laten nog even op zich wachten, zo blijkt uit de berichtgeving van 25 oktober. De publicatie van het rapport is namelijk met een week uitgesteld, omdat Voorhoeve zijn begeleidende brief dient aan te passen op last van de ministerraad. Die is van mening dat de uitleg van Voorhoeve teveel de kant kiest van Dutchbat en de schuld teveel legt bij het optreden van de VN. “Van Mierlo hield rapport over Dutchbat tegen”, schrijft Jan Hoedeman op de voorpagina van *de Volkskrant*.

“Volgens wel ingelichte bronnen hebben psychologen, sociologen en officieren van inlichtingen- en veiligheidsdiensten niet geprobeerd de onderste steen boven te krijgen. Daar waar blauwhelmen tegenstrijdige informatie hebben gegeven, is er geen vervolgonderzoek verricht om het juiste verhaal op tafel te krijgen. Dat vergroot het risico dat militairen naderhand, na publicatie van Voorhoeve’s brief, in de pers zullen verklaren dat de rapportage

aan de Tweede Kamer niet klopt. Op het ministerie is de angst daarvoor groot. Verder zou Voorhoeve geen oordeel hebben geveld over de kwaliteit van de commandovoering van overste Karremans en zijn plaatsvervanger Franken.”

Een aantal punten van discussie zijn van belang in deze perioden. Allereerst het doel van de debriefing, namelijk het optekenen van getuigenissen van Dutchbatters over oorlogsmisdaden die zijn gepleegd tijdens de val van Srebrenica. Daarnaast de publicatie van het debriefingsrapport zelf en vervolgens de kritiek die naar aanleiding van het rapport is geuit aan het adres van de betrokken partijen. Tenslotte speelt het vervolg van de rapportage een belangrijke rol: is de Kamer tevreden met het rapport of wenst zij nog een vervolgonderzoek? Op deze punten gaan we in deze paragraaf nader in.

1.5.1 Dutchbat als getuige van oorlogsmisdaden

Volgens de officiële verklaring van defensie is het doel van de debriefing om verklaringen van Nederlandse militairen te verzamelen over waargenomen oorlogsmisdaden tijdens de val van Srebrenica. Deze getuigenissen zijn bedoeld als bewijsmateriaal voor het oorlogstribunaal. In totaal publiceren de dagbladen 59 uitspraken waarin het debriefingsrapport meldt over handelingen van de Dutchbatters. Allereerst is opvallend dat in *Trouw* slechts twee van dergelijke uitspraken te vinden zijn, terwijl *De Telegraaf* maar één uitspraak hieraan wijdt. De meeste uitspraken vinden we terug in *NRC Handelsblad* (43 maal) en *de Volkskrant* (13 maal). De meeste uitspraken gaan over het al dan niet getuigen zijn van misdaden gepleegd door de Serviërs tijdens de inname van Srebrenica. In 7 uitspraken meldt *de Volkskrant* dat de Nederlandse blauwhelmen hiervan getuige zijn geweest. In *NRC Handelsblad* 9 maal. Daarnaast maakt *NRC Handelsblad* ook nog onderscheid in getuigenissen en meldt expliciet in 13 uitspraken dat volgens het rapport de Dutchbatters getuige zijn geweest van standrechtelijke executies van Moslim-mannen. In de internationale pers wordt aan dit aspect van het debriefingsrapport de nodige aandacht besteed.

“De Britse en Amerikaanse pers zien het rapport als een apologie tegen internationale kritiek op het optreden van Dutchbat. De Herald Tribune noemt het rapport ‘een compromisloze verdediging tegen de wijdverspreide beschuldiging dat Dutchbat stond toe te kijken terwijl de Bosnische Serviërs binnenvielen en de moslimmannen samendreven voor executie.”

Ditzelfde thema komt terug in het commentaar van *de Volkskrant* op 31 oktober over het debriefingsrapport. Een goed bedoelde doofpot, zo noemt de hoofdredactie van *de Volkskrant* het rapport

“Ze stonden erbij, ze keken ernaar, en ze hebben héél veel gezien. Dat beeld komt naar voren uit het in nuchtere – al te nuchtere – termen gestelde debriefing-rapport. Dat rapport laat nogal wat vragen onbeantwoord over de mate waarin de Dutchbat-leiding zich heeft ingespannen om het ergste (het selecteren en vermoorden van mannen) te voorkomen. De meest nijpende vraag blijft waarom niet, zo gauw dat kon, moord en brand is geschreeuwd over de schoten, de lijken en andere alarmerende signalen die door Nederlandse militairen zijn waargenomen – dat had wellicht nog levens kunnen redden. Op de beruchte persconferentie in Zagreb is integendeel een poging gedaan het gebeurde te bagatelliseren – ‘geen genocide, geen good of bad guys’.

Het rapport geeft hierop zelfs niet het begin van een antwoord. Dat betekent dat hiermee het laatste woord nog niet gezegd kan zijn. De verwerking van het trauma van Srebrenica wordt niet gediend met een goed bedoelde doofpot.

1.5.2 De publicatie van het debriefingsrapport

Terug naar de publicatie van het rapport. Op zaterdag 28 oktober berichten zowel *Trouw* als *NRC Handelsblad* op de voorpagina over de persconferentie van Kok die de conclusies van het rapport bij deze gelegenheid presenteert. *De Volkskrant* doet ook verslag, maar op pagina 3, waarin de verslaggever schrijft:

“Het doel van de rapportage was een oordeel uit te spreken over de manier waarop Dutchbat zijn werk heeft gedaan’, aldus Kok. Er is in de Kamer al zeventien uur gedebatteerd over de val van Srebrenica en de nasleep daarvan. ‘Wij moeten er voor oppassen dat wij de rapportage niet weer overdoen, dan houdt het nooit op.’”

Deze publicatie van het rapport over de Debriefing vormt het belangrijkste thema in deze periode. De Nederlandse betrokkenen uiten hun mening over dit rapport in de kranten. In totaal wordt het rapport op zichzelf 29 keer door Nederlandse betrokkenen geëvalueerd. Het vaakst in *NRC Handelsblad* (N=13, -.23) en het minst in *De Telegraaf* (N=1, 1.00). Ook in *Trouw* zijn weinig uitspraken over het rapport terug te vinden (N=3, .67) terwijl *de Volkskrant* bijna evenveel aandacht aan het rapport besteedt als *NRC Handelsblad* (N=12, -.58) (zie tabel 1.12.).

TABEL 1.12 MENING VAN BETROKKENEN OVER HET DEBRIEFINGSRAPPORT

<i>De Volkskrant</i>	<i>NRC Handelsblad</i>	<i>Trouw</i>	<i>De Telegraaf</i>	Totaal
----------------------	------------------------	--------------	---------------------	--------

	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering			1	-.50					1	-.50
Tweede kamer	4	-.75	2	-1.00	1	.00	1	1.00	8	-.50
Van Mierlo	6	-1.00							6	-1.00
PvdA			1	1.00					1	1.00
GroenLinks			3	-1.00					3	-1.00
D66			1	1.00					1	1.00
CDA			3	-.17					3	-.17
Voorhoeve	1	1.00	1	.00					2	.50
VN militairen	1	1.00	1	1.00	2	1.00			4	1.00
Totaal	12	-.58	13	-.23	3	.67	1	1.00	29	-.24

* de mening van de Nederlandse actor over het debriefingsrapport.

In zowel *Trouw* als *De Telegraaf* komt het rapport op zichzelf weinig in het nieuws. De meningen van de actoren die zich uitlaten over het rapport zijn hierbij opvallend positief.

Zo komen in *Trouw* de vakbonden aan het woord over het rapport. “De militaire bonden hopen dat het Srebrenica-rapport van minister Voorhoeve de naam van Dutchbat definitief zal zuiveren. Het verslag maakt volgens de bonden duidelijk dat de Nederlandse VN-militairen hun uiterste best hebben gedaan, maar dat zij door de internationale politiek in de steek zijn gelaten. (...) De Vereniging belangenbehartiging militairen, VBM, zegt dat de Nederlandse politiek een deel van de schuld op zich moet nemen. De politici zijn akkoord gegaan met de stationering van Nederlandse blauwhelmen in Srebrenica, ook al waren er te weinig militairen om de moslim-bevolking werkelijk te kunnen beschermen.”

De Tweede Kamer is volgens *De Telegraaf* uitermate positief over het rapport, terwijl in *Trouw* de mening van de Kamer neutraal is. Het gaat hierbij overigens om slechts één uitspraak. Anders is de mening van actoren die in *de Volkskrant* of *NRC Handelsblad* hun mening geven over het rapport. De Kamer is in *NRC Handelsblad* extreem negatief ($N=2$, -1.00) en in *de Volkskrant* iets minder extreem ($N=4$, $-.75$). Naast de mening van de Tweede Kamer besteedt *de Volkskrant* veel aandacht aan hetgeen Van Mierlo over het rapport zegt. Hij is in zes uitspraken extreem negatief. Alleen Voorhoeve en de VN militairen zijn uiterst positief in *de Volkskrant*. *NRC Handelsblad* laat meerdere politieke betrokkenen aan het woord, waarbij enkele betrokkenen positief zijn over het rapport, terwijl het merendeel negatieve geluiden laat doorklinken.

1.5.3 De dagbladen en de debriefingsrapportage

De redacties van de dagbladen zijn negatief over de rapportage. Met name op 30 en 31 oktober verschijnen de meningen van de eigen journalisten en hoofdredacties in de kranten. In *Trouw* éénmaal, in *de Volkskrant* 11 maal en in *NRC Handelsblad* 15 maal. De mening is duidelijk. Het rapport is onvoldoende en kent grote lacunes. Op maandag 30 oktober geeft

minister Voorhoeve het rapport vrij. Die middag schrijft Frank Westerman op de voorpagina “Rapport Srebrenica omzeilt kritiek en negeert getuigen.”

“Nu het meer dan honderd dagen na de val van Srebrenica is verschenen, blijkt dat de meest gevoelige aspecten van het optreden van Dutchbat onbesproken blijven.” Vervolgens geeft hij een overzicht van alle punten die niet zijn besproken in het rapport of die onderbelicht blijven.

De hoofdredactie van *NRC Handelsblad* vat deze kritiek samen in haar commentaar.

“Veel vragen die in de afgelopen maanden zijn gerezen worden in het rapport niet beantwoord. Onduidelijk blijft bijvoorbeeld hoe de verwarring is kunnen ontstaan over luchtacties van de Navo toen de Bosnische Serviërs klaar stonden de enclave binnen te vallen. Dutchbat verwachtte massale luchtaanvallen, maar het VN-hoofdkwartier ging uit van luchtsteun. Of hadden de VN-autoriteiten de enclave toen om hen moverende redenen al opgegeven? Voorts komt de moeizame verhouding tussen de Nederlanders en de moslimbevolking maar erg summier aan de orde. En ook de vraag of er nu wel of niet een lijst met de namen van 59 gewonden aan de Bosnische Serviërs is overhandigd blijft hangen.

1.5.4 Schuld aan val Srebrenica

De vraag wie verantwoordelijk kan worden gehouden voor de val van de enclave speelt in het debriefingsrapport een (bescheiden) rol. Hierbij komt de VN het meest naar voren als veroorzaker van de val (4 maal), evenals de weigering van luchtaanvallen (3 maal).

De schuldvraag over wie verantwoordelijk is voor de val van Srebrenica blijft de politici het meest bezighouden. Vooral Voorhoeve is duidelijk in zijn mening: “Srebrenica-drama is VN te verwijten” kopt *De Telegraaf* op de voorpagina van 31 oktober, met als bovenkop dat minister Voorhoeve dit concludeert. De krant citeert Voorhoeve in zijn uitleg over de situatie waarin de Nederlandse soldaten terecht waren gekomen.

“In een vijver zijn mensen aan het verdrinken. Langs de kant zien anderen toe maar doen niets. Dan springt er een Nederlandse soldaat in het water. Hij redt wie hij kan, de rest verdrinkt. Vervolgens krijgt hij kritiek van de toeschouwers langs de kant dat hij de anderen heeft laten verdrinken.”

In 26 uitspraken geeft Voorhoeve aan wie volgens hem schuld heeft aan de val van Srebrenica. In alle dagbladen zijn deze uitspraken terug te vinden, met de meeste uitspraken in *de Volkskrant*. Negen maal geeft Voorhoeve allerlei betrokkenen de schuld van de val van Srebrenica in deze krant, daarbij vooral wijzend naar de VN. De VN is duidelijk de hoofdschuldige volgens Voorhoeve. In totaal noemt hij hen 14 maal. Naast de VN zegt de minister 5 maal dat de weigering van luchtaanvallen de oorzaak is van de val van de enclave.

Daarnaast noemt hij ook de Servische militairen en éénmaal ook de moslim militairen die de enclave in de steek zouden hebben gelaten.

In *Trouw* schrijft Marijnissen op 30 oktober over de schuldvraag. Wie kan er verantwoordelijk worden gehouden voor de val van de enclave?

“‘Niet nalatig’ betekent feitelijk ‘onschuldig’, maar zulke termen suggereren dat het rapport van vandaag een strafrechtelijk onderzoek betreft, in plaats van een inhoudelijke evaluatie. Niemand is schuldig aan de val van Srebrenica, behalve de Bosnische Serviërs. Maar dat wil niet zeggen dat er op alle niveaus geen grote en kleine fouten zijn gemaakt. Niemand zit te wachten op het bekennen van schuld in deze kwestie, maar op het erkennen van gemaakte fouten.

Het zou de moderne en professionele organisatie die Defensie wil zijn, sieren als de missers in een operatie, die geheel nieuw was voor de Nederlandse krijgsmacht, onomwonden op een rij worden gezet, opdat de organisatie daar lering uit kan trekken en zich daar in de toekomst beter op kan voorbereiden. Dat is toch de functie van een debriefing?”

1.5.5 Kritiek op betrokken partijen

Zo negatief als de Nederlandse betrokken politici reageren op het debriefingsrapport, zo positief is hun reactie waar het gaat om het optreden van Dutchbat. Men verwijt de legereenheid in het geheel (bijna) niets (zie tabel 1.13).

TABEL 1.13 KRITIEK VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OP DUTCHBAT, UITGESPLITST NAAR DAGBLAD

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering					4	1.00			4	1.00
Militaire leiding	1	1.00							1	1.00
Kok	3	.50			4	1.00			7	.79
Pronk	1	-.50							1	-.50
Van Mierlo	1	-.50							1	-.50
VVD	2	.25	1	1.00	1	1.00			4	.63
PvdA	1	1.00	1	1.00	1	1.00			3	1.00
D66	2	.25			1	1.00			3	.50
CDA	1	1.00	1	1.00					2	1.00
Voorhoeve	13	.88	6	.67	6	1.00	4	1.00	29	.88
VN militairen	1	1.00			3	.33			4	.50
Totaal	26	.65	9	.78	20	.90	4	1.00	59	.78

* de mening van de Nederlandse actor over Dutchbat.

Het meest positief is *De Telegraaf*, die alleen Voorhoeve over Dutchbat aan het woord laat. Hij blijkt uitermate positief over zijn manschappen. Maar ook in de andere dagbladen komt Dutchbat er goed vanaf. Alleen in *de Volkskrant* zijn negatieve geluiden over Dutchbat te vernemen. Een uitspraak van Pronk en één van Van Mierlo zijn hier debet aan. Voor alle overige betrokkenen geldt dat zij zich uitermate positief uitlaten over Dutchbat. Hoewel de Nederlandse betrokkenen zich positief uitlaten over Dutchbat, zij zijn minder positief over de verantwoordelijke minister. In 85 uitspraken uiten zij hun kritiek op de minister in de dagbladen (zie tabel 1.14.).

TABEL 1.14. KRITIEK VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OP VOORHOEVE

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering	1	.00							1	.00
Tweede kamer	10	-.80	5	-1.00	7	.14	8	-.69	30	-.58
VVD	3	1.00	3	-.33	2	.00	5	-.60	13	-.08
PvdA	5	-.80	2	-1.00	2	.50	2	-1.00	11	-.64
GroenLinks					1	1.00			1	1.00
D66	1	-1.00	2	-1.00	3	.00	4	-.63	10	-.55
CDA	2	.00	3	-1.00	3	-.67	2	-1.00	10	-.70
Voorhoeve	3	-1.00	1	1.00			2	-1.00	6	-.67
VN militairen					2	-1.00	1	-1.00	3	-1.00
Totaal	25	-.52	16	-.75	20	-.05	24	-.75	85	-.52

*de mening van de Nederlandse actor over Voorhoeve.

De meeste uitspraken vinden we terug in de *Volkskrant* (N=25, -.52) maar opvallender is de aandacht die *De Telegraaf* schenkt aan de kritiek op Voorhoeve. Niet alleen besteedt zij nagenoeg evenveel aandacht aan de kritiek op de minister als *de Volkskrant*, deze uitspraken zijn ook het negatiefst geladen (N=24, -.75). In *NRC Handelsblad* zijn de actoren even negatief over Voorhoeve, maar daar krijgt dit aspect minder aandacht (N=16, -.75). In *Trouw* tenslotte zijn de Nederlandse betrokkenen aanzienlijk milder in hun oordeel (N=20, -.05). Alleen de militairen en het CDA zijn negatief over Voorhoeve volgens *Trouw*.

Kijken we bijvoorbeeld naar de mening van de Tweede Kamer over de minister dan zien we dat zij het meest negatief is in haar oordeel in *NRC Handelsblad*, en licht positief in *Trouw*. Het verschil tussen beide waarden is 1.14, bij een maximaal verschil van 2, met -1 als uiterst negatief en +1 als uiterst positief. Dit verschil is nog sterker waar het gaat om de mening van de PvdA over Voorhoeve. In *Trouw* is zij redelijk positief over de minister (N=2, .50), in *NRC Handelsblad* uiterst negatief (N=2, -1.00).

1.5.6 De dagbladen en de betrokken partijen

De journalisten en commentatoren zijn in hun mening over Dutchbat duidelijk kritischer. In 7 uitspraken komt Dutchbat ter sprake. Alleen *De Telegraaf* is uiterst positief over de legereenheid (N=1, 1.00), *NRC Handelsblad* is neutraal in haar mening (N=1, .00) terwijl *de Volkskrant* extreem negatief is over hen (N=1, -1.00). *Trouw* tenslotte is iets minder negatief (n=4, -.50).

TABEL 1.15. EVALUERENDE UITSPRAKEN OVER NEDERLANDSE BETROKKENEN, UITGESPLITST NAAR DAGBLAD

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		Totaal	
	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*
Regering			2	-1.00	2	-.75			4	-.88
Defensie					1	-1.00			1	-1.00
Militaire leiding	2	-1.00							2	-1.00
Dutchbat	1	-1.00	1	.00	4	-.50	1	1.00	7	-.29
Voorhoeve	10	-1.00	6	-.67	2	-1.00	1	1.00	19	-.79
VN militairen					1	-1.00			1	-1.00
Totaal	13	-1.00	9	-.67	10	-.75	2	1.00	34	.72

*de mening van de dagbladen over Nederlandse actoren

Naast Dutchbat worden ook andere Nederlandse betrokkenen door de dagbladen kritisch bekeken. Met name Voorhoeve is het onderwerp van gesprek. In 19 uitspraken spreken de dagbladen zich uit over de minister. Ook hier is alleen *De Telegraaf* uitermate positief over hem (N=1, 1.00), terwijl zowel in *de Volkskrant* (N=10, -1.00) als in *Trouw* (N=2, -1.00) de journalisten geen goed woord over hebben voor hem. *NRC Handelsblad* is (iets) milder in haar mening (N=6, -.67).

Ewoud Nysingh analyseert de conclusies van het rapport alvast op 28 oktober en komt tot de conclusie “Voorhoeve kan VN niet alle schuld geven”. Nysingh noemt in zijn artikel een groot aantal redenen op waarom Voorhoeve niet de VN de schuld kan geven, maar de hand in eigen boezem dient te steken.

“Voorhoeve heeft al met al in de nasleep niet daadkrachtig opgetreden. Hij is bezweken onder de druk van het thuisfront om Dutchbat niet eerst te debriefen maar met vakantie te sturen. Daardoor wordt drie maanden later pas meer bekendgemaakt. (...) De Srebrenica-affaire zal blijven doorzeuren als Voorhoeve maandag niet overtuigt. Dan zal de tot nu toe redelijk ongeschonden gebleven VVD-minister echt worden beschadigd.”

In haar commentaar van 31 oktober waarschuwt de hoofdredactie van *Trouw* voor overdrijving. Het gaat erom dat er lessen worden getrokken uit wat er is gebeurd en dat de rol van Dutchbat niet onder tafel wordt gemoffeld.

“Waar het om gaat is dat fouten worden erkend en dat er uit deze geschiedenis lessen worden getrokken. Het is bij de geladenheid die deze kwestie inmiddels heeft *Trouwens* de vraag of dat überhaupt nog mogelijk is. De overdrijving ligt al snel op de loer. Dat blijkt uit de beeldspraak van minister van defensie Voorhoeve, die het optreden van de Nederlandse militairen na de inname van Srebrenica vergeleek met iemand die een drenkeling redt en van de omstanders aan de kant kritiek krijgt dat hij de rest heeft laten verdrinken.

Dat beeld is in dit geval niet geheel misplaatst, maar verliest toch aan overtuigingskracht bij het gegeven dat minister Voorhoeve zelf, direct na de val van de enclave, heeft overwogen de Nederlandse troepen zo snel mogelijk te evacueren.

1.5.7 Onafhankelijk onderzoek

De Kamer blijft gefocused op de rol van de VN. Zo meldt *Trouw*: “De Kamer wil in een debat met de minister opheldering waarom de VN niet op tijd met voldoende luchtsteun kwamen.

Bovendien willen de partijen weten of het waar is dat de commandant, de Franse generaal Janvier, veel eerder op de ontruiming van Srebrenica en de andere enclaves Zepa en Gorazde heeft aangedrongen. Mocht de Kamer de informatie van Voorhoeve onvoldoende vinden, dan volgt een hoorzitting waarbij onder andere de militaire top moet verschijnen.

De betrokkenen geven in 54 uitspraken hierover hun mening, waarbij het vooral gaat om een hoorzitting, uitgevoerd door de Tweede Kamer of een onafhankelijk onderzoek, uitgevoerd door een nader te bepalen commissie of instantie (zie tabel 1.16).

TABEL 1.16. MENING VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OVER EEN HOORZITTING EN EEN ONAFHANKELIJK ONDERZOEK

	Hoorzitting		Onafhankelijk onderzoek		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering	4	.00			4	.00
Tweede Kamer	1	1.00	1	-1.00	2	.00
VVD	4	-.75	3	-.50	7	-.64
PvdA	4	.75	2	-1.00	6	.17
GroenLinks	3	1.00	4	1.00	7	1.00
D66	4	.75	5	.00	9	.33
CDA	10	1.00	7	1.00	17	1.00
Voorhoeve	1	-1.00			1	-1.00
VN militairen			1	-1.00	1	-1.00
Totaal	31	.52	23	.24	54	.40

* de mening van de Nederlandse actor over het betreffende thema.

De meeste discussie gaat over de eerste optie, de hoorzitting. In 31 uitspraken komt dit thema aan de orde. Het CDA toont zich hierbij duidelijk de woordvoerder. Tien maal geeft zij in de dagbladen blijk van haar wens om een openbare hoorzitting te houden. GroenLinks, de PvdA,

D66 en ook de Tweede Kamer tonen zich hiervan voorstander. Alleen de VVD en minister Voorhoeve zijn tegen een dergelijk onderzoek.

Naast een hoorzitting wil het CDA ook een onafhankelijk onderzoek naar Srebrenica. Ditzelfde wenst GroenLinks, terwijl de PvdA een hoorzitting voldoende acht en D66 twijfelt over het nut van een onafhankelijk onderzoek. De VVD is ronduit tegen, evenals de militairen en de Tweede Kamer.

1.5.8 De dagbladen over een hoorzitting

De redacties van de dagbladen tonen zich verdeeld over het nut van een hoorzitting of een onafhankelijk onderzoek. Dat wil zeggen, alleen De Telegraaf is vervent tegenstander van een dergelijk onderzoek. De hoofdredactie schrijft hierover in haar op 31 oktober.

“Het pleit voor minister Voorhoeve dat hij vierkant achter zijn mannen is gaan staan en niet wenst mee te doen aan het spelletje zelf kastijding waaraan velen de laatste maanden zich, hier en elders, schuldig hebben gemaakt. Aan verdere onderzoeken naar het optreden van Dutchbat is dan ook geen enkele behoefte.”

De overige dagbladen zijn een andere mening toegedaan. De Volkskrant noemt de rapportage ‘een goed bedoelde doofpot’ zoals we eerder zagen en ook de hoofdredactie van NRC Handelsblad is ontevreden met het rapport en vindt nader onderzoek noodzakelijk.

“Het Nederlandse parlement heeft vandaag wederom een rapportage ontvangen over de dramatische gebeurtenissen in Srebrenica. Het zou zich er niet mee tevreden moeten laten stellen. De ernst van de gebeurtenissen in en rondom Srebrenica en eventuele toekomstige deelname aan vredesoperaties door Nederlandse militairen vereisen dat over de resterende vragen de grootst mogelijke duidelijkheid wordt bereikt. En daarin voorziet Voorhoevens jongste werkstuk bij lange na nog niet.”

Het commentaar van de hoofdredactie van Trouw kent ongeveer eenzelfde strekking.

“Wil het drama-Srebrenica niet blijven doorzielen, dan is een nuchtere evaluatie van de feiten geboden. Zonodig moet het parlement in zijn ogen ontbrekende informatie zelf op tafel zien te krijgen.”

1.6 De Hoorzittingen in het nieuws

Een derde piek in de berichtgeving is te ontwaarden vanaf eind november, om precies te zijn vanaf 27 november. In deze periode besluit de Tweede Kamer tot het uitvoeren van een hoorzitting om een completer beeld te krijgen over wat er is gebeurd in Srebrenica. Deze

discussie begint echter al direct begin november. Zo schrijft NRC Handelsblad op 31 oktober al “Kamer houdt veel vragen over VN en Srebrenica”. De Tweede Kamer is nog niet tevreden met de rapportage van de debriefing en de uitleg van de minister in het debat over Srebrenica en dient een groot aantal vragen in bij de minister. Berichten in de buitenlandse media, als zou generaal Janvier de enclave al ver voor de Servische aanval hebben opgegeven, vormen tevens aanleiding voor de Kamer om extra vragen over de rol van de VN te stellen aan Voorhoeve.

“Eerst zullen aan minister Voorhoeve (defensie) schriftelijke vragen worden gesteld. Als hij daarop heeft geantwoord besluit de Kamer of er hoorzittingen zullen volgen. In die hoorzittingen zullen allereerst vragen worden gesteld aan de Nederlandse VN-functionarissen brigade-generaal Nicolai (Sarajevo), kolonel De Jonge (Zagreb) en kolonel Brantz (Tuzla).”

Daar komt bij dat de reacties op de gehouden hoorzittingen verschijnen vanaf 12 december, oftewel in week 50. Om deze reden nemen we in dit gedeelte van het rapport deze hele periode mee met uitzondering van de laatste week, wanneer het afsluitende debat plaatsvindt. Aan dit thema besteden we apart aandacht. De volgende tabel toont een overzicht van de totale aandacht voor deze thema's in deze periode.

TABEL 1.17. TOTAAL AANTAL ARTIKELEN EN UITSPRAKEN OVER DEBRIEFING VAN 2 NOVEMBER – 12 DECEMBER PER DAGBLAD

	Artikelen/items		Totaal aantal uitspraken	
	<i>N</i>	<i>In %*</i>	<i>N</i>	<i>In %*</i>
<i>De Volkskrant</i>	16	35,6	200	32,7
<i>NRC Handelsblad</i>	14	31,1	208	34,0
<i>Trouw</i>	9	20,0	116	19,0
<i>De Telegraaf</i>	6	13,3	88	14,4
Totaal	45	100	612	100

* in percentages van totaal aantal artikelen/uitspraken.

In deze periode is het eveneens NRC Handelsblad die de meeste uitspraken publiceert. Ruim eenderde van het nieuws vinden we terug in deze krant. De Volkskrant publiceert de meeste artikelen, maar iets minder uitspraken dan NRC Handelsblad (32,7%). Trouw neemt 19% van de uitspraken voor haar rekening en De Telegraaf tenslotte ruim 14% (zie tabel 1.17).

1.6.1 Dutchbat als getuige van oorlogsmisdaden

De vraag of de Nederlandse militairen getuige zijn geweest van oorlogsmisdaden blijft een punt van discussie in de dagbladen. Om hier achter te komen was de hele debriefing in eerste instantie bedoeld, zo luidt de officiële verklaring van defensie. Na de rapportage van het debriefingsrapport komt dit thema nog 9 maal in de berichtgeving naar voren. Alleen de

Volkskrant en NRC Handelsblad bespreken deze mogelijkheid, waarbij volgens de Volkskrant de militairen wel getuigen zijn geweest, terwijl in NRC Handelsblad de militaire leiding dit ontkent. Op 4 november verschijnt er een op eigen naam geschreven analyse van Anet Bleich over de gang van zaken rond de nasleep van Srebrenica. “Hoe lang zal ‘Srebrenica’ nog in het Nederlandse bewustzijn blijven spoken?” vraagt zij zich af. Om daarop direct te antwoorden dat het waarschijnlijk langer zal zijn dan we willen geloven. Zij gaat in op de uitlevering van de SS-officier door Argentinië aan Italië om daar alsnog terecht te staan voor zijn daden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Bleich vergelijkt de gebeurtenissen in Srebrenica met die in de Tweede wereldoorlog en vergelijkt het toekijken van Dutchbat met de passiviteit van veel burgers tijdens de Duitse bezetting. Bleich erkent dat de soldaten niet om de situatie hebben gevraagd.

“Maar laten we eerlijk zijn: het zou een erg vreemde indruk maken als die buiten hun wil-passieve toeschouwers van weleer na '45 (en tot nu toe) het volgende zouden hebben gezegd: ‘Ons treft geen enkele blaam. Wat er met die joden (vul in: Moslim-mannen) zou gaan gebeuren, wisten wij niet. Ze zijn zelf meegegaan. We hebben wel wat incidenten gezien maar we hadden geen aanwijzing voor genocide. Dat zijn vrijwel letterlijk de woorden die overste Karremans en –kwalijker – landmachtbevelhebber Couzy na het vrijkomen van Dutchbat hebben gebruikt. Uit het deze week gepubliceerde debriefing-rapport, blijkt het tegendeel; Dutchbat-militairen hebben juist véél aanwijzingen voor dreigende en feitelijke massamoord gezien, van het afzonderlijk wegvoeren van doodsbanne mannen tot het horen van schoten en het zien van bij elkaar honderden lijken. In plaats van meteen zo hard mogelijk alarm te slaan heeft de legerleiding gezwegen en de zaken mooier voorgesteld. Waarom? Misschien omdat, als er niets ergs te zien viel, ook die uiterst moeilijke en pijnlijke vraag of Dutchbat méér had kunnen doen, niet hoefde te worden gesteld. ‘Geen enkele blaam’, houdt ook de minister vol. Werkelijk? Jammer, maar het hoofdstuk Srebrenica kan nog lang niet worden afgesloten.”

1.6.2 De discussie over hoorzittingen

Dat het onderzoek doorgaat blijkt ook uit het artikel van Frank Westerman op de voorpagina van *NRC Handelsblad* op 11 november 1995. “Onenigheid bij VN-officieren”, kopt het artikel waarin Westerman melding maakt van geheime besprekingen die defensie voert met de legerleiding.

“De legerleiding, onder wie de chef van de defensiestaf H. van den Breemen en de bevelhebber der landstrijdkrachten H. Couzy, is direct na de presentatie van het debriefingsrapport over Srebrenica, op 30 oktober, een nieuw onderzoek begonnen naar het

debacle rond Dutchbat. In het kader daarvan zijn vier officieren die tijdens de crisis op verschillende bevelsniveaus in het VN-leger hebben gediend op 1 november ondervraagd. Het gaat om kolonel De Jonge (Zagreb), generaal Nicolai (Sarajevo), overste De Ruiter (Sarajevo) en kolonel Brantz (Tuzla). Later deze maand moeten zij nog eens aantreden voor een vervolgsessie.”

“Kamer stelt nadere vragen over Dutchbat”, schrijft de Volkskrant op 15 november. Ook in de Kamer blijkt het hoofdstuk Srebrenica nog niet te zijn gesloten. De fracties van de Tweede Kamer niet overtuigd door de minister van Defensie en de discussie duurt voort.

“Voorhoeve hoopte dat met de publikatie van het rapport en een kamerdebat de kous af zou zijn. Die wens werd destijds niet vervuld. De Kamer was het weliswaar met de minister eens dat Dutchbat geen nalatigheid kan worden verweten, maar het rapport schoot toch op een aantal punten tekort. Om die reden werd besloten tot het houden van een schriftelijke vragenronde. Als de antwoorden van Voorhoeve op de tweehonderd vragen niet overtuigen wordt eventueel een hoorzitting gehouden. GroenLinks en het CDA pleiten daar nu al voor. De Hoop Scheffer (CDA) vindt dat de Kamer de Nederlandse VN-officieren zelf moet gaan horen, omdat zij al uitgebreid in de media aan het woord zijn geweest. De VVD was tegen hoorzittingen, maar lijkt van standpunt te veranderen.”

25 november 1995 kopt de Volkskrant “Defensie vreest hoorzittingen over Srebrenica”. Voorhoeve en ook staatssecretaris Gmelich Meijling pleiten voor het afzien van hoorzittingen, omdat deze slechts defensie zouden kunnen schaden. Ook Huyser betrokken bij het rapport is tegen nog meer hoorzittingen.

“Huyser zei gisteren voor de radio dat het gevaar bestaat dat Nederland in het buitenland schade oploopt. ‘Zo langzamerhand gaat men zich dan in het buitenland afvragen: zou er echt iets fout zijn in Nederland, dat ze maar doorvragen over de gebeurtenissen in Srebrenica?’”

De kans op hoorzittingen wordt vergroot wanneer er nieuwe beschuldigingen worden geuit over het optreden van Dutchbat. “Kamer vraagt meer uitleg Srebrenica” kopt NRC Handelsblad op 27 november op de voorpagina. In een uitzending van Brandpunt hebben Nederlandse VN-militairen en stafleden van Artsen zonder Grenzen verklaard dat Dutchbat medische hulp heeft onthouden aan gewonde moslims in Srebrenica.

“Het debriefingsrapport over Srebrenica – waarmee Voorhoeve eind oktober had gehoopt het Dutchbat-dossier te kunnen sluiten – rept met geen woord over het verbod op geneeskundige hulp aan moslims, dat in een militair bevel zou zijn vastgelegd. Kamerlid J. de Hoop Scheffer (CDA) spreekt van ‘een schijnbaar grote leemte die moet worden opgevuld’. Net als zijn

collega G. Valk (PvdA) wil hij weten wie het bevel heeft gegeven. J.D. Blaauw (VVD) dreigt met het stellen van nieuwe Kamervragen, als de minister donderdag tijdens het overleg met de vast Kamercommissie in gebreke blijft. D66 is van mening ‘dat het hele verhaal nog maar eens opnieuw moet worden verteld.’”

Twee dagen later weet Frank Westerman te melden dat het ministerie van defensie zijn aanvullend onderzoek voortzet, waarbij zij de Kolonel-arts H. Hegge, medisch eindverantwoordelijke in Srebrenica, ondervraagt.

“Volgens Hegge wil de legertop ‘koste wat kost voorkomen dat er koppen rollen’ als gevolg van het echec van Dutchbat in Srebrenica. ‘Defensie doet een poging om alle betrokkenen er zonder schade uit te halen. Afgesproken is dat we elkaar niet afvallen en geen verwijten maken’, aldus Hegge. Het debriefingsrapport over Srebrenica geeft volgens Hegge slechts ‘een beperkte weergave van het medische verhaal.’ De conclusies dat er met opzet pijnlijke feiten zijn verzwegen laat hij ‘graag over aan anderen’.”

1.6.3 Nederlandse betrokkenen over een hoorzitting

In 116 uitspraken geven de Nederlandse betrokkenen hun oordeel over een hoorzitting. Met name in de Volkskrant levert dit een aardige discussie op. Bijna de helft van de uitspraken (52) staan in deze krant. In NRC Handelsblad geven de politici aanzienlijk minder vaak hun mening (29 maal), terwijl in De Telegraaf dit thema relatief veel aandacht krijgt (25 uitspraken). In Trouw tenslotte komt het slechts in 10 uitspraken naar voren.

TABEL 1.18 DE MENING VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OVER EEN HOORZITTING

	<i>De Volkskrant</i>		<i>NRC Handelsblad</i>		<i>Trouw</i>		<i>De Telegraaf</i>		<i>Totaal</i>	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Regering	1	-1.00	1	-1.00					2	-1.00
Tweede Kamer	8	.81	8	.75			1	1.00	17	.79
Defensie	2	-1.00	1	-1.00					3	-1.00
Militaire leiding	6	-1.00							6	-1.00
VVD	10	-.70	5	-.40	2	.00	9	-.83	26	-.63
PvdA	3	.17	2	.75	1	1.00	2	.25	8	.44
Groenlinks	3	1.00	4	.88	1	1.00	1	1.00	9	.94
D66	4	-.13	1	.50	1	1.00	3	.50	9	.28
CDA	3	1.00	4	1.00	1	1.00	5	.90	13	.96
Voorhoeve	12	-1.00	3	-1.00	2	-1.00	4	-1.00	21	-1.00
Overige					2	1.00			2	1.00
Totaal	52	-.30	29	.29	10	.40	25	-.12	116	-.05

* de mening van de Nederlandse actor over een hoorzitting.

De VVD komt het meest aan het woord over de hoorzitting. De partij van minister Voorhoeve is duidelijk tegen het houden van deze hoorzitting. Interessant hierbij is te zien dat de VVD in De Telegraaf het meest negatief is (N=9, -.83) terwijl volgens Trouw de partij neutraal staat ten opzichte van de hoorzitting (N=2, .00). In zowel de Volkskrant (N=10, -.70) als in NRC Handelsblad (N=5, -.40) uit de VVD zich negatief, zij het minder negatief dan in De Telegraaf.

“VVD wil hoorzitting tegenhouden over val van Srebrenica”, zo kopt De Telegraaf op 4 december. VVD’er Weisglas is van plan een eventuele hoorzitting tegen te houden, omdat hij van mening is dat er al zoveel onderzoeken zijn gedaan, dat een extra hoorzitting geen nieuws meer zal opleveren. In het artikel laat D66 al blijken in te stemmen met een compromis om de militaire stafleden achter gesloten deuren te horen. Dit voorstel wordt met name gedaan om toestemming te krijgen van de VN om de betrokken VN-functionarissen te laten getuigen voor de Nederlandse Tweede Kamer. Dit nieuws staat in De Telegraaf op pagina 6, terwijl de Volkskrant een soortgelijk bericht publiceert op de voorpagina.

Naast de VVD is ook de minister van defensie, Voorhoeve ronduit negatief over een eventuele hoorzitting. In 21 uitspraken geeft hij hiervan blijk. Zijn departement evenals de militaire leiding staan ook niet te trappelen deel te nemen aan een volgend onderzoek. Het CDA met in haar kielzog de Tweede Kamer zijn daarentegen uiterst positief over een hoorzitting. GroenLinks, die evenals het CDA al langer pleit voor een onafhankelijk onderzoek, toont zich eveneens positief.

Op 1 december, na het overleg tussen de Kamercommissies en de minister bericht NRC Handelsblad “Kamer houdt hoorzitting over val Srebrenica”. Na het overleg met de minister blijkt dat met name het CDA en GroenLinks niet tevreden zijn met de antwoorden van de minister en over willen gaan tot een hoorzitting.

“De hoorzitting komt minister Voorhoeve slecht uit. Hij had gehoopt het boek over de rol van Dutchbat in Srebrenica te sluiten met een Kamerdebat dat nog voor het kerstreces op 21 december gehouden zal worden. Hij noemde het houden van een hoorzitting, gisteren na overleg met de Kamer, ‘niet nodig en niet verstandig’. Voorhoeve vindt dat de 146 kamervragen over het optreden van Dutchbat uitgebreid en uitpuittend zijn beantwoord.”

De regeringspartijen PvdA en D66 (het kabinet toont zich ook negatief) zijn duidelijk minder uitgesproken in hun mening, respectievelijk .44 en .28. Interessant is te zien dat de mening in van D66 in de verschilt per dagblad. Volgens de Volkskrant is de partij licht negatief over

hoorzittingen (N=4, -.13) terwijl zij volgens de overige drie kranten positief staat ten opzichte van hoorzittingen (.50 in NRC Handelsblad en De Telegraaf en zelfs 1.00 in Trouw).

Twee dagen nadat de krant heeft gemeld dat de VVD zal proberen een hoorzitting tegen te houden De Telegraaf “Topkader Dutchbat op matje in Kamer”. Ondanks de bezwaren van de VVD en de minister van defensie, heeft de Kamer besloten over te gaan tot een hoorzitting waarbij zij de Nederlandse VN-officieren zullen ondervragen.

1.6.4 Kritiek op betrokken partijen

Nu de vraag of er hoorzittingen komen positief is beantwoord, is er plaats voor de redenen om over te gaan tot een dergelijk onderzoek. De kritiek richt zich hierbij vooral op de verantwoordelijke minister. Zijn uitleg is onvoldoende gebleken volgens de Tweede Kamer. In 10 uitspraken evalueert de Kamer Voorhoeve (licht) negatief -.25 (zie tabel 1.19).

TABEL 1.19. DE KRITIEK VAN NEDERLANDSE BETROKKENEN OP VOORHOEVE, DEFENSIE EN DUTCHBAT

	Voorhoeve		Defensie		Dutchbat		Totaal	
	N	M*	N	M*	N	M*	N	M*
Tweede kamer	10	-.25			1	1.00	11	-.14
Defensie			3	-.33			3	-.33
Militaire leiding	5	.60	3	-1.00	1	1.00	9	.11
VVD	1	-1.00	2	-1.00	1	-1.00	4	-1.00
PvdA	2	-1.00	1	-1.00	1	-1.00	4	-1.00
D66	1	-1.00	1	-1.00	1	-1.00	3	-1.00
CDA	1	-1.00					1	-1.00
Voorhoeve			2	-1.00	8	.00	10	-.20
VN militairen			3	-1.00	5	-1.00	8	-1.00
Overige	1	-1.00			4	-1.00	5	-1.00
Totaal	21	-.26	15	-.87	22	-.45	58	-.49

* de mening van de Nederlandse betrokkenen over de actor.

Maar niet alleen van de Kamer krijgt Voorhoeve kritiek. Alle betrokkenen zijn negatief over hem, met uitzondering van de militaire leiding (N=5, .60). Ook over het departement van defensie oordelen de betrokkenen erg negatief. Defensie oordeelt zelfs negatief over haar eigen departement (N=3, -.33). Ook Dutchbat krijgt in deze periode de nodige kritiek te verwerken. Waar men in de vorige perioden nog positief stond ten opzichte van de manschappen, is men nu aanzienlijk negatiever. Alleen de Kamer en de militaire leiding steunt Dutchbat volledig. Voorhoeve daarentegen is neutraal over zijn manschappen, terwijl de overige politici en eigen VN-militairen negatief oordelen over Dutchbat.

Louis Cornelisse doet in Trouw op 1 december verslag van het debat in de Tweede Kamer waar minister Voorhoeve antwoord heeft gegeven op de 146 ingediende vragen naar aanleiding van het debriefingsrapport eind oktober.

“De Kamerleden konden uit de antwoorden van minister Voorhoeve van defensie op de 146 ingediende vragen lezen dat naast de schaamte dat Nederlandse blauwhelmen uiteindelijk de hun toevertrouwde moslims in Srebrenica niet hebben kunnen beschermen tegen het geweld van de Serviërs, de Verenigde Naties van boven tot onder Dutchbat op beslissende momenten heeft laten zakken. (...) De minister kreeg zelf weinig kritiek. Het was, achteraf gezien allemaal heel treurig en verwerpelijk gesteld met de communicatie tussen Dutchbat en de leiding van de VN-vredesmacht. Vooral waar het ging om de inzet van NAVO-vliegtuigen tijdens de val van Srebrenica, wreekte zich de slechte organisatie en onderbemanning op de VN-hoofdkwartieren.”

De Nederlandse betrokkenen hebben naast kritiek op elkaar vooral kritiek op de VN. Zij blijft voor de politici verantwoordelijk voor het drama in Srebrenica, zoals Voorhoeve tijdens het laatste debat ook nog maar eens meldt “VN heeft gefaald, Dutchbat niet” (de Volkskrant, 20 december 1995). In totaal komt deze uitspraak nog 14 maal in het nieuws in deze periode, waarbij Voorhoeve in zeven uitspraken de bron vormt.

1.6.5 De dagbladen en de hoorzitting

De dagbladen zelf zijn verdeeld in hun mening over de hoorzitting. Alleen de Volkskrant is (licht voorstander van een hoorzitting (N=2, .25). De hoofdredactie van de Volkskrant noemt het in haar commentaar ‘een wijs besluit’ al ziet zij ook direct allerlei problemen opdoemen. Zo is het niet zeker of men de vn-functionarissen kan ondervragen. Bovendien zo stelt de hoofdredactie, is het nog maar de vraag of de Kamer echt tot het uiterste zal gaan. Tot nu toe heeft zij, evenals de minister, weinig daadkracht laten zien en slechts gereageerd op berichten in de media.

“De nu geplande hoorzitting wekt de indruk dat de Kamer te elfder ure alsnog door schuldbesef wordt geplaagd. Zij is echter vooral op het falen van de VN gericht – en niet dat van Dutchbat of Nederland. De volksvertegenwoordigers laten nog even hun melktanden zien; in eigen vlees bijten is er echter nog steeds niet bij.”

De overige dagbladen zijn tegen een hoorzitting. Het meest duidelijk hierin is De Telegraaf, die eerder ook al heeft laten weten ieder verder onderzoek overbodig te vinden. De hoofdredactie schrijft op 5 december over een aanvullend onderzoek, simpelweg:

“Daaraan is onder de huidige omstandigheden weinig behoefte. De feiten zijn bekend; het oordeel kan gegeven worden.”

De hoofdredactie van Trouw is minder positief in haar oordeel over de hoorzitting (N=2, -.50). Zij noemt haar in haar commentaar van 7 december ‘riskant’.

“Juist op een moment dat Nederland, opnieuw en terecht, een nieuwe riskante missie in Bosnië heeft aanvaard en we een ‘sterke’ minister van defensie nodig hebben, zou zo’n hoorzitting ertoe kunnen bijdragen dat diens positie wordt verzwakt. (...) Inmiddels heeft de minister staatsrechtelijke bezwaren opgeworpen tegen het horen van militairen. Daar zit in zoverre wat in, dat zij inderdaad geen verantwoording schuldig zijn aan de Kamer. De Minister of de VN zouden het hen zelfs kunnen verbieden, maar daarmee zou de zaak nodeloos op de spits worden gedreven. We mogen daarom slechts hopen dat Kamer en minister kans zien in alle redelijkheid zo snel mogelijk de balans op te maken.”

Ook in NRC Handelsblad oordelen de journalisten en commentatoren negatief over een hoorzitting (N=4, -.88). Zo schrijft Frank Westerman op 8 december een analyse onder eigen naam over de hoorzittingen met de veelzeggende kop “Hoorzitting over val Srebrenica is zinloos zonder overste Karremans”

“Die hoorzittingen zouden dus nog spannend kunnen worden. Wie zou de Kamer moeten ondervragen? Ton Karremans – om hem kan geen parlementariër die zichzelf serieus neemt heen. Hij is al negenkeer gedebrieft door Defensie, zonder dat een snippetje van zijn verklaringen bekend is geworden. En majoor Robert Franken natuurlijk, de tweede man van Dutchbat die het bevel overnam toen Karremans op het heetst van de crisis ziek werd. Over het doofpot-beleid zullen de Kamerleden generaal Hans Couzy aan de tand willen voelen, dat spreekt voor zich. (...) Hoe dan ook, een hoorzitting met deze officieren in de hoofdrol wordt een onzinnige vertoning. Niet dit viertal, maar hun bevelhebber, generaal Bernard Janvier, kent de verborgen agenda van de VN. Hij zou kunnen vertellen waarom Dutchbat en de enclave Srebrenica zijn geofferd in het eindspel van de Bosnische oorlog. Voor de geschiedschrijving is dat ongetwijfeld een belangwekkend verhaal. Maar omdat Janvier een Fransman is en geen Nederlander, en dus niet kan worden opgeroepen, zal de Srebrenica-hoorzitting in de voorgestelde opzet niets opleveren.”

1.6.6 De dagbladen en betrokken partijen

Hand in hand met de kritiek op de hoorzittingen gaat nog steeds de kritiek op de betrokkenen. In 19 uitspraken bekritisieren de journalisten en commentatoren zich in de Volkskrant en NRC Handelsblad.

TABEL 1.20. DE KRITIEK OP NEDERLANDSE BETROKKENEN IN DE DAGBLADEN

	De Volkskrant		NRC Handelsblad		Totaal	
	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>	<i>N</i>	<i>M*</i>
Tweede kamer	1	-1.00	2	-1.00	3	-1.00
Defensie	2	-1.00	1	-1.00	3	-1.00
Militaire leiding			1	-1.00	1	-1.00
Dutchbat	3	-1.00			3	-1.00
PvdA	1	-1.00			1	-1.00
D66	1	-1.00			1	-1.00
Voorhoeve	4	-1.00	2	-1.00	6	-1.00
Politiek	1	-1.00			1	-1.00
Totaal	13	-1.00	6	-1.00	19	-1.00

* de mening van de dagbladen over de betreffende actor.

Het oordeel is overal gelijk: -1.00 oftewel maximaal negatief. De meeste kritiek krijgt Voorhoeve. Zes maal wordt hij negatief geëvalueerd door de dagbladen. Ook de Tweede Kamer, defensie en Dutchbat (ieder 3 maal) krijgen kritiek van de dagbladen te verwerken.

“Feuilleton der tegenstrijdigheden” noemt Anet Bleich de nasleep van Srebrenica. In haar column op de opiniepagina van de Volkskrant op 2 december somt zij alle misstappen van de minister nog eens op en concludeert:

“Joris Voorhoeve is en blijft een integer en achtenswaardig man. Maar zijn optreden tijdens en na de Srebrenica-crisis verraadt een onthutsend gebrek aan greep op zijn militaire apparaat. Ook dat aspect verdient het verder te worden uitgezocht, net als de mate waarin de verantwoordelijke Dutchbat-officieren hebben gefaald en pogingen van de militaire top om onwelgevallige feiten in de doofpot te stoppen. Dit is niet het moment om ‘het boek te sluiten’, het is hoog tijd voor een parlementaire enquête over Srebrenica.”

1.6.7 De reacties op de hoorzitting

Op 9 december meldt de Volkskrant echter dat de hoorzitting achter gesloten deuren zal plaatsvinden. Alleen op deze manier werkt het kabinet mee aan de hoorzitting, mede gedwongen door de richtlijnen van de VN die hun functionarissen ‘uiterste discretie te betrachten’.

“De leden van de commissies beraden zich dit weekeinde, maar het is al duidelijk dat de regeringsfracties van PvdA en D66 zullen zwichten voor de bezwaren van de Verenigde Naties. De VVD-fractie was steeds al tegen een openbare hoorzitting. Premier Kok waarschuwde de Kamer na afloop van de ministerraad de VN niet te bruskeren. ‘De Kamer moet ook weten dat we nog vaker mee moeten doen aan VN-missies.’”

“Ruzie vooraf haalt angel uit hoorzitting” concludeert Ewoud Nysingh op 12 december 1995 in zijn verslag over de hoorzitting. De ondervraagde militairen houden zich gedeisd volgens Nysingh.

“Dat is ook raadzaam met de minister naast je. Er liggen nog bevorderingen in het verschiet. Bij kolonel Brantz, de gewezen topvoetballer van ADO, ligt dat wellicht anders. In een interview heeft Brantz gezegd dat hij ‘al lang generaal had moeten zijn’. Brantz is overgeplaatst naar Brunssum, heeft spijt, maar kan die bevordering vergeten. ‘De media’, waarmee de vier uitgebreid hebben gepraat, krijgen de schuld. Zij hebben de woorden van de militairen verkeerd weergegeven. Luitenant-kolonel Karremans, commandant van Dutchbat in Srebrenica en de grote afwezige vandaag, heeft ‘de media’ ook al de schuld gegeven, namelijk van de kritiek die Dutchbat te verduren heeft gekregen.”

“‘Weinig nieuws’ bij hoorzitting Srebrenica” is de conclusie boven het artikel in NRC Handelsblad. De aanwezige leden van de vaste Kamercommissies tonen zich enigszins teleurgesteld over de uitkomsten van de hoorzitting.

“Alleen De Hoop Scheffer (CDA) toonde zich na afloop tevreden. ‘We hebben een enorme dosis extra informatie gekregen voor het finale debat over Srebrenica’, zei de CDA-woordvoerder. ‘Maar we hadden liever een openbare zitting gehad.’”

1.7 Het laatste Srebrenica debat

Het finale debat waar De Hoop Scheffer het over heeft, vindt plaats op 19 december. “Kamer zet Voorhoeve mes niet op de keel” schrijft Frank Vermeulen deze dag in NRC Handelsblad vooruitblikkend op het debat. De volgende dag citeert de Volkskrant minister Voorhoeve die nogmaals verklaard “VN heeft gefaald, Dutchbat niet”. Dat de Kamer Voorhoeve het mes niet op de keel zette blijkt verder ook uit het verslag van de politieke redactie van NRC Handelsblad. De Kamer wil stoppen met het zoeken naar de schuldigen voor ‘Srebrenica’ zo meldt de kop.

“De schuld voor wat er misging lag bij de Servische leiders. (...) De positie van de verantwoordelijke ministers, Voorhoeve (defensie) en Van Mierlo (buitenlandse zaken), stond in het debat niet meer ter discussie.”

De minister neemt de verantwoordelijkheid voor de fouten die zijn gemaakt na de val van de enclave.

“In het debat werd verder duidelijk dat minister Voorhoeve de Inspecteur voor de gezondheidszorg heeft ingeschakeld om te beoordelen of de medische staf van het Nederlandse bataljon genoeg hulp heeft geboden aan de plaatselijke bevolking. De inspecteur kan zaken voorleggen aan het tuchtcollege. Artsen van Dutchbat in Srebrenica lopen nu het

risico zich te moeten verantwoorden voor het Medisch Tuchtcollege. Voorhoeve erkende dat het onderzoeksrapport over de gebeurtenissen in Srebrenica op dit punt in eerste instantie tekortgeschoten is. ‘Informatie hierover had mij eerder moeten bereiken. Dat heb ik de betrokkenen duidelijk laten weten’, aldus de minister.”

In de berichtgeving van Trouw valt echter te lezen dat de positie van Van Mierlo weldegelijk ter discussie lijkt te staan. “Van Mierlo krijgt de schuld” zo kopt het artikel.

De VVD-buitenlandspecialist J.D. Blaauw haalt uit naar de minister van buitenlandse zaken die volgens hem een diplomatiek offensief binnen de VN moeten beginnen om de aflossing van Dutchbat op tijd voor elkaar te krijgen.

“Als Van Mierlo (buitenlandse zaken) zich net zo hard had ingespannen om de Verenigde Naties in beweging te krijgen als hij kort daarop heeft gedaan om Lubbers aan een hoge Navo-post te helpen, dan had Dutchbat niet zo alleen gestaan toen Bosnische Serviërs de enclave aanvielen’, zei Blaauw. ‘De VN-top deed te weinig. Buitenlandse zaken had daar verandering in kunnen brengen.’”

In het artikel valt ook te lezen dat minister Voorhoeve door het CDA op de vingers is getikt over zijn optreden tijdens de val van Srebrenica, toen de minister de opdracht heeft gegeven de luchtaanvallen te staken. De krant citeert hierover De Hoop Scheffer:

“De minister is daardoor in de afweging van de VN getreden. Dat is verklaarbaar, maar hij heeft zich daarmee politiek kwetsbaar gemaakt. Hij heeft een verantwoordelijkheid genomen die hij in feite niet had. (...) De woordvoerders erkenden gisteravond dat ook de Kamer verantwoordelijk is voor het drama rond Srebrenica. Blaauw: ‘We gingen er te makkelijk vanuit dat de VN ons wel zouden steunen’. De Hoop Scheffer verbond aan deze constatering de conclusie dat hij, achteraf bezien, de beslissing om naar Srebrenica te gaan niet zo had moeten nemen.”

Hoewel minister Voorhoeve redelijk ongeschonden uit het Kamerdebat lijkt te zijn gekomen, toch heeft Ewoud Nysingh de nodige commentaar op het functioneren van de minister. Boven zijn analyse staat te lezen dat ‘Inconsistente Voorhoeve worstelt met zijn departement.’

“Voorhoeves optreden was niet altijd consistent. Eerst gaf hij de VN de schuld, toen de Bosnische Serviërs en daarop weer de VN. Slechts op enkele punten, zoals het te vroeg met vakantie sturen van Dutchbat, heeft de minister de hand in eigen boezem gestoken. Pas op het allerlaatst gaf Voorhoeve toe dat het merendeel van Dutchbat een hekel had gekregen aan de Moslims die ze moesten beschermen. Maar ook gisteren bleef Voorhoeve, wiens integriteit nooit door de Kamer ter discussie is gesteld, overeind in het debat. Nu rest de minister de taak zijn departement in het gareel te krijgen.”

In haar commentaar “Srebrenica (slot)” schrijft de hoofdredactie van NRC Handelsblad.

De onmacht van regering en parlement samen om de gebeurtenissen recht te doen had niet duidelijker kunnen worden omljnd. Het debat blijft al maanden lang hangen tussen onbevredigende verontschuldigen, halve verwijten en ontoereikende antwoorden. Ook de confrontatie tussen de politiek en de militair direct verantwoordelijken heeft daarin geen verbetering weten te brengen.